

**Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity  
v Českých Budějovicích**

**Katedra výtvarné výchovy**

**EGYPT**

**Zdroj inspirace pro výuku na ZŠ**

Autor: Markéta Michnová

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Zdeněk Peterka

Datum odevzdání: 27. dubna 2007

**Pedagogical Faculty of the University of South  
Bohemia in České Budějovice**

**Department of Arts**

**EGYPT**

**The source of inspiration for primary school  
teaching**

Author: Markéta Michnová

Diploma thesis leader: PaedDr. Zdeněk Peterka

Date of submission: April 27, 2007

### **Poděkování**

Děkuji panu PaedDr. Zdeňkovi Peterkovi za metodické vedení a odbornou pomoc při vypracování mé diplomové práce.

**Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Egypt“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury.

V Českých Budějovicích dne 27. dubna 2007

*Markéta Michurová*

## **Anotace**

Diplomová práce je zaměřena na Egypt, který byl ve starověku kolébkou jedné z prvních civilizací v dějinách lidstva. Lidé, kteří zde žili před tisíci lety, nám zanechali obrovské dědictví v oblasti umění, architektury a literatury. Z jejich moudrosti a předvídatelnosti je možno si mnohdy brát příklad i pro náš život v současné době.

Egypt a jeho dávná minulost je téma natolik rozsáhlé, že se jím zabývá celý vědní obor zvaný Egyptologie. Možností a metod, jak dané téma rozpracovat, je nepřehledné množství.

Ve své diplomové práci jsem se snažila rozpracovat toto široké téma, které jsem však nemohla zmapovat ve všech jeho aspektech a podobách. Nekladla jsem si za cíl seznámit žáky prostřednictvím daného projektu s detailním světem Egypta, ale pouze ukázat jednu z možných cest, jak by mohlo být toto téma rozpracováno pro potřeby výuky žáků 1. stupně ZŠ. Je velmi důležité podchytit zájem a zvědavost dnešních dětí o dané téma a zaujmout žáky natolik, aby se o historii Egypta zajímali navíc i v mimoškolních aktivitách.

## **Synopsis**

The diploma thesis is focused on Egypt which was in the ancient world a cradle of one of the first civilizations in the human history. People living there thousands years ago left a huge arts, architectural and literature heritage to our generations. Their wisdom and foresight can be often taken as an example to our times.

Egypt and its long-ago history is the issue so extensive that one of the scientific studies, called Egyptology, deals only with this subject. There is an inexhaustible number of ways and methods designed to deal with the given issue.

In my diploma thesis, I was trying to work up this broad topic; however, I was not able to map it out in all its aspects and variations. I did not set myself the task to introduce children the detailed world of Egypt via this project but I just wanted to present one of the possible ways this issue can be worked up for the use of training of the first grade of primary schools pupils. It is very important in my opinion to encourage the today's children's interest and curiosity in the given subject and to capture it in the way that they will be interested in the history of Egypt even outside school.

## **OBSAH**

<b>1. ÚVOD.....</b>	<b>1</b>
<b>2. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA EGYPTA.....</b>	<b>2</b>
<b>3. STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ.....</b>	<b>3</b>
<b>4. EGYPTSKÉ PAMÁTKY .....</b>	<b>6</b>
4.1. PYRAMIDY.....	6
4.2. ABÚ SIMBEL.....	7
4.3. ÚDOLÍ KRÁLŮ.....	9
4.4. CHRÁMY KARNAKU.....	11
<b>5. EGYPTSKÉ UMĚNÍ.....</b>	<b>13</b>
5.1. MALÍŘSTVÍ.....	13
5.1.1. <i>Technika</i> .....	16
5.1.2. <i>Náměty</i> .....	17
5.2. SOCHAŘSTVÍ.....	19
<b>6. METODIKA .....</b>	<b>20</b>
6.1. PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ .....	20
6.2. PROJEKT .....	25
6.2.1. <i>Úvod projektu</i> .....	25
6.2.2. <i>Průběh projektu – 1. den</i> .....	26
6.2.3. <i>Průběh projektu – 2. den</i> .....	50
<b>7. ZÁVĚR.....</b>	<b>57</b>
<b>8. PŘEHLED POUŽITÝCH CITACÍ.....</b>	<b>59</b>
<b>9. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY.....</b>	<b>60</b>
<b>10. SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>62</b>

## 1. ÚVOD

Z hlediska obsahu je diplomová práce rozdělena do dvou hlavních částí. V první teoretické části jsem se pokusila nastínit stručný historický vývoj Egypta od předdynastické doby až po období nadvlády Řeků a Římanů.

Jednotlivé části jsou věnovány různým aspektům egyptské společnosti a nabízejí žákům barvitý pohled na život všedního dne, náboženství a další oblasti egyptského života. Toto vše je doplňováno obrazovým materiálem, dokládajícím vybraná témata z oblasti architektury, jako jsou například pyramidy, jejich typy a způsoby stavby, chrámy, hrobky, malířství a sochařství. Součástí teoretické části je také stručná charakteristika Egypta.

Stěžejní část diplomové práce je část metodická se zaměřením na systém výuky žáků 1. stupně ZŠ. Pokusila jsem se zde vytvořit projekt s konkrétními vyučovacími jednotkami, které by přiblížily žákům dané téma. Projekt je rozpracován do podrobných příprav na jednotlivé předměty, které se jím prolínají. Patří mezi ně český jazyk, matematika, vlastivěda, dějepis, zeměpis, pracovní činnosti, výtvarná výchova, dramatická výchova a ekologická výchova. Toto téma je tak bohaté na náměty a nápady, že jej můžeme propojit ve všech výše uvedených předmětech. Nesmíme zapomenout ani na to, abychom dané téma žákům přiblížili s ohledem na jejich věk a využili tak i metody pro toto období vhodné, například zpestření výuky prostřednictvím nejrůznějších legend, bájí, her a soutěží.

V diplomové práci jsem se pokusila realizovat dané téma i v hodinách výtvarné výchovy, kde žáci budou mít možnost vyjádřit své pocity, prožitky a postoje k danému tématu prostřednictvím vlastní malby, modelováním, výrobou egyptských oděvů a stavěním pyramidy.

Projekt zpracovaný tímto způsobem je pouze jednou z variant, jak dané téma ve výuce aplikovat.



## 2. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA EGYPTA

Egypt je arabská země, která se rozkládá na severovýchodě afrického kontinentu. Na západě hraničí s Libyí, na jihu se Súdánem a na severovýchodě s Izraelem. Severní hranici tvoří vody Středozemního moře, východní hranici tvoří Rudé moře. Oficiální název je Egyptská arabská republika, hlavní a zároveň největší město je Káhira. Zajímavé je, že 96 % rozlohy Egypta je poušť, 2,6 % je hospodářská půda a vodní plochy tvoří pouze 0,8 % z celkové rozlohy tohoto státu. (viz příloha č. 1)

Egypt je středně velká země, má rozlohu 1 001 400 km<sup>2</sup>. Počet obyvatel se odhaduje na téměř 75 milionů, hustota zalidnění je 66 obyvatel/km<sup>2</sup>. Pro srovnání: Česká republika má rozlohu 78 840 km<sup>2</sup> a hustotu zalidnění 131 obyvatel/km<sup>2</sup>. Co se týče náboženství, většina obyvatel vyznává islám (94 %), pouze 6 % koptské ortodoxní křesťanství. Pouze polovina obyvatel je gramotná (51 %).

Egypt má necelé 3 % úrodné půdy, přesto je to stát s bohatou zemědělskou tradicí. V dobách starověku byl Egypt zemí s vysoce rozvinutým zemědělstvím. V současnosti vyniká Egypt zejména v pěstování obilnin, zeleniny, brambor, luštěnin, citrusů, datlí, banánů, manga, oliv a bavlníku. V živočišné výrobě převládá chov skotu, buvolů, ovcí, koz, velbloudů, drůbeže a rybolov.

Egyptané jsou velice přátelští a pohostinní lidé. Od návštěvníků ale očekávají toleranci ke značně volnému tempu života, na který většina obyvatel České republiky není zvyklá. Decentní oblečení se vyžaduje zejména v mešitách, které jsou přístupné i pro turisty.

### **3. STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ**

#### **Předdynastická doba, 3300-2920 př. Kr.**

Lidé v nilském údolí se začínají soustřeďovat kolem dvou hlavních středisek: na severu (Dolní Egypt) v oblasti delty, a na jihu (Horní Egypt) v Hierakonpoli. Potřeba organizovat společnost v prvotních městských střediscích vyžadovala ústřední moc, kterou představoval král. Narmer, poslední král předdynastické doby, dobyl Dolní Egypt a zemi sjednotil.

#### **Archaická doba, 2920-2670 př. Kr.**

Hor'Aha, který pravděpodobně přijal jméno Meni, nastoupil po Narmerovi a stal se zakladatelem 1. dynastie. Pro lepší kontrolu krajiny založil druhé hlavní město v Memfidě.

#### **Stará říše, 2670-2150 př. Kr.**

Džóser přemístil hlavní město do Memfidy a dal si v Sakkáře postavit první pyramidu v egyptských dějinách. Se Snofruem, zakladatelem 4. dynastie, nastal přechod od stupňovitých pyramid k pravým pyramidám, a tento architektonický vývoj vyvrcholil ve velkých pyramidách v Gíze. Veserkaf založil 5. dynastii; v této době bylo posíleno uctívání slunečního boha. Byly postaveny pyramidy v Abúsíru a sluneční chrámy. Venís dal postavit svou pyramidu v Sakkáře: poprvé byly proslulé texty pyramid vytesány ve vnitřku památky tohoto typu. Texty pyramid byly soubory magických kouzel, které sloužily zemřelému panovníkovi při jeho cestě do záhrobí. Na konci 6. dynastie začala královská moc upadat a projevovala se rostoucí tendence k nezávislosti.

### **První přechodné období, 2150-2100 př. Kr.**

V této fázi upadala centralizovaná moc. Vládci 8. a 9. dynastie se usídlili v Herakleopoli.

### **Střední říše, 2100-1750 př. Kr.**

Začalo období velké prosperity. Moc byla opět zavedena dynastií thébských princů. V době 11. dynastie dal faraon Mentuhotep postavit velký zádušní chrám v Dér el-Bahrí. Amenemhet III. dal v Havváře postavit pyramidu s velkým zádušním chrámem, známým také jako Labyrint.

### **Druhé přechodné období, 1750-1640 př. Kr.**

#### **Doba vlády Hyksósů, 1640-1550 př. Kr.**

Královská moc upadala v důsledku domácích vzpour. Hyksósové vtrhli do Egypta, přijali jeho kulturu a založili si hlavní město v Avaris v deltě. Začali používat také vozy tažené koňmi.

#### **Nová říše, 1550-1076 př. Kr.**

Thutmose I. byl prvním faraonem, který si dal postavit hrobku v Údolí králů. Jeho sestra Hatšepsut nechala postavit velký zádušní chrám v Dér el-Bahrí. Thutmose III. byl jeden z největších faraonů v dějinách Egypta, dobyl Sýrii a rozšířil svůj vliv na Blízký Východ. Thutmose IV. uvolnil sfingu v Gíze z písku, který ji pohlcoval. Amenhotep IV. nahradil staré náboženství uctíváním jednoho boha, slunečního kotouče, a změnil své jméno na Achnaton. Vzal si za manželku Nefertiti. Po jeho smrti bylo nové náboženství zrušeno. Tutanchamon přemístil hlavní město zpět od Théb.

### **Třetí přechodné období, 1076-712 př. Kr.**

V Tanidě, hlavním městě v Deltě, byla založena nová dynastie. Nubie se stala nezávislou a Egypt ztratil kontrolu nad Palestinou. Bubastias se stal hlavním městem a Théby ztrácely svůj význam. Egypt se roztránil na mnoho malých států.

### **Pozdní doba, 712-332 př. Kr.**

Bez ohledu na neustálé války to byla doba prosperity a kulturního vývoje. Psammtek ze Sajs rozdrtil moc malých nezávislých států a zemi opět sjednotil. Vzkvétal obchod s Řeky. Byla zahájena stavba kanálu od Nilu k Rudému moři, ale postupem času bylo od projektu upuštěno.

### **Řecko-římská doba, 332 př. Kr.-395 po Kr.**

V r. 332 př. Kr. obsadil Alexandr Veliký celý Egypt. V r. 163 př. Kr. se začal do Egypta šířit římský vliv. V r. 48 př. Kr. přistál v Egyptě Julius Caesar, aby chránil Kleopatru VII., která byla svržena svým bratrem Ptolemaiem XIII. Filopatorem. V r. 31 př. Kr. přistál v Egyptě Oktavián, aby bojoval proti Marku Antoniovi, Kleopatřinu milenci, jenž byl prohlášen římským senátem za nepřítele římského lidu. Oktavián porazil Marka Antonia v bitvě u Aktia a dobyl Alexandrii. Egypt se stal římskou provincií a v r. 395 po Kr. se stal součástí Východořímské říše.

Mapa starověkého Egypta je vyobrazena v příloze č. 2.

## 4. EGYPTSKÉ PAMÁTKY

Vybrala jsem egyptské památky, z mého pohledu, pro žáky na 1. stupni ZŠ nejdůležitější.

### 4.1. Pyramidy

V Egyptě se nachází více než 30 královských pyramid v různém stavu zachovalosti. K nim patří skupina menších pyramid královen a satelitních pyramid, takže dohromady jich je přes 60. S pyramidami se setkáváme pouze v Dolním Egyptě, v okolí staré metropole. Když se dvůr usadil ve Wésetu, vzniklo i zde několik pyramid, rychle se však přešlo k hloubení hrobů ve skalách. Pyramida byla tedy typickým hrobem faraonů Staré říše a měla vždy týž sklon nebo úhel. Nekropole v Gíze, poblíž dávného Mennoferu, má několik královských hrobů, z nich obzvláště slavné jsou tři: *Pyramidy Chufuova, Rachefova a Menkaureova*. Obě větší pyramidy byly vykradeny už ve starověku a později je znovu otevřeli Arabové. V hrobce Menkaureově, která zůstala nedotčená, byl nalezen královský sarkofág z porfyru, obsahující dřevěnou truhlu s mumií. „Není proto nejmenších pochyb, že tyto stavby byly zbudovány k pohřebním účelům.“<sup>1)</sup>

„Chufuova pyramida (pro Řeky Cheopsova), která je obvykle nazývána „Velkou pyramidou“, je nejstarší a největší z trojice velkých gízských pyramid (viz příloha č. 3), sestává se ze tří komor propojených soustavou chodeb (viz příloha č. 4).“<sup>2)</sup> Pyramida byla vykradena a připravena o svůj původní obsah již během období politické nestability a společenského neklidu, jenž následoval po zhroucení ústřední královské moci po konci Staré říše. Současní badatelé našli Velkou pyramidu prázdnou, pouze v pohřební komoře podle třetího stavebního plánu našli mohutný žulový sarkofág, jenž jim tak

prozradil původní účel místnosti. V sousedství Chufuovy pyramidy byla vytesána ve vápencovém pahorku Sfinga v Gíze, jedna z nejtypičtějších forem sochařství v době faraonů. Má tělo lva a hlavu, která může být lidská nebo zvířecí, podle božstva, které představuje. (viz příloha č. 5)

Rachefova pyramida je o něco menší než Chufuova, ale protože byla vystavěna na trochu vyšším podkladu a v poněkud ostřejším úhlu, na první pohled vypadá vyšší. Vnitřek je prostý. Ve zdivu se neukrývají žádné komory. Velká pohřební komora byla vyhloubena v zemi, zastřešena a nad ní byla vztyčena jednolitá pyramida. Vchod, taktéž na severní straně, byl dokonale ukrytý, takže se mnozí domnívali, že do pyramidy vstoupit nelze. Pyramida byla vykradena už ve starověku, znovu uzavřena v sajské době a poté zas vyloupena Araby, kteří nenašli původní vchod, a proto vyhloubili vlastní tunel.

„Pyramidový komplex Menkaurea, dalšího vládce 4. dynastie, je poněkud zastíněn svými dvěma gízskými protějšky. I když byl jeho údolní chrám zbudován pouze z cihel a dokončen ve spěchu, vydal ze sebe vynikající soubor královských soch.“<sup>3)</sup> Bylo zde též nalezeno stojící sousoší krále a jeho manželky, nejstarší svého druhu v egyptském sochařství. Pyramida byla nově zařizena v průběhu 26. dynastie, když byl znovu oživen kult králů pochovaných v Gíze.

Typy pyramid a jejich stavba jsou vyobrazeny v příloze č. 6.

## **4.2. Abú Simbel**

Abú Simbel leží na levém břehu Nilu ve vzdálenosti asi 850 km od Káhiry. Roku 1813 objevil slavný badatel a orientalista J. L. Buckhardt Velký chrám, jehož obrovské průčelí bylo částečně zasypáno v písku. Dal jej postavit

Ramesse II. nejvýznamnější faraon 19. dynastie (1295 – 1190 př. Kr.). V říjnu r. 1815 navštívil Abú Simbel anglický cestovatel a sběratel starožitností William John Bankes, doprovázený Giovanni Finatim z Ferrary. Tato dvojice se dostala do menšího chrámu a byla zklamána. Bylo možno vidět jenom bustu jedné ze čtyř obrovských soch, jež zdobily průčelí a znázorňovaly sedícího faraona. „Dne 1. srpna 1817 se podařilo Giovannimu Battistovi Belzonimu odstranit ohromnou masu písku, která blokovala vchod do chrámu a vstoupit do samotného chrámu. Nenalezl poklady, které očekával (chrám byl prakticky prázdný), ale byl vzrušen krásou polychromovaných basreliéfů, jež znázorňovaly vojenské tažení Ramesse II. v Sýrii, Lybii a Nubii, a imponující velikostí velkých pilířů hypostylové síně, jež zobrazovaly faraona“.<sup>4)</sup>

Chrám má průčelí, vytesané do skály, výšku asi 30 m a šířku 35 m; čtyři obrovské sochy jsou vysoké přibližně 21 m; u nohou kolosů je několik stojících soch, jež zobrazují královnu Nefertari, královské prince a princezny. (viz příloha č. 7)

Nad vchodem do chrámu je uprostřed obraz boha Rea v podobě sokola, horní římsa průčelí je ozdobena řadou 23 soch paviánů. Ve vnitřku, po průchodu předsíní, se vchází do velké hypostylové síně, podepřené osmi usírovskými pilíři; odtud do menší hypostylové síně a konečně do druhé předsíně, jež vede do cely. Zde stojí čtyři sochy, znázorňující bohy Ptaha z Memfidy, Amon-Rea z Théb, Ra-Harachteje z Héliopole a samotného zbožštělého faraona. „V letech 1964-1968 se chrámy v Abú Simbelu ocitly v nebezpečí, že zmizí pod hladinou Násirova jezera. Lidé z celého světa sebrali čtyřicet milionů dolarů na jejich záchranu. Šedesát pět metrů nad původním místem byl vybudován umělý útes. Chrámový komplex byl rozřezán do velkých bloků, které byly přemístěny do vzdálenosti asi 200 m od původní polohy a zvýšeny asi o 65 m. Práce trvaly čtyři a půl roku“.<sup>5)</sup> Nyní je Abú Simbel divem nejen starověkého světa, ale také zázrakem moderní technologie.



Obr. č. 1: Chrám ukrytý v písku – Abú Simbel

### 4.3. Údolí králů

Údolí králů, které Arabové nazývají Biban el-Muluk, „Brány králů“, v souvislosti s vchody četných hrobek, které i ve starověku bylo možno vidět vytesané do hory, tvoří hluboká rozsedlina ve vápencovém masivu thébské hory. Rozsedlina se rozvětjuje směrem na západ, kde se nazývá Západní údolí nebo Údolí opic. Zde byly vykopány hrobky jenom dvou faraonů, Amenhotepa III. a Aje. Údolí králů dominuje hora, nazývaná el-Kurna („Roh“), známá také jako Thébský štít. Má trojúhelníkový tvar, který připomíná tvar pyramidy, monumentu, jenž typicky charakterizoval královské hrobky v době Staré říše. Velmi pravděpodobně to byla přítomnost tohoto geografického prvku, Thébského štítu, která vedla první faraony 18. dynastie k tomu, aby si vybrali ono nádherné místo, vyprahlé sluncem pouště, za místo svého konečného odpočinku. Prvním faraonem, o němž můžeme s určitostí říci, že byl v Údolí králů pohřben, byl Thutmose I. Přesné místo faraonovy hrobky bylo vybráno v prvních letech jeho vlády; nato byly zhotoveny stavební



plány a ihned potom začali pracovat dělníci. Stavba obvykle trvala pět až šest let.

Údolí králů nadále sloužilo jako královské pohřebiště pro zbývající faraony z 18. dynastie, celou 19. dynastii a 20. dynastii až do doby Ramesse XI., posledního faraona, který byl pohřben v Údolí králů. Staří Egypťané nazývali toto místo Ta sechet achat, „zelené pláň“. Silnice, která nyní vede na dně Údolí, probíhá po dráze, které se ve starověku používalo pro dopravu královských sarkofágů na místo jejich věčného odpočinku. „Po pohřbení faraona již nebyl žádný jiný důvod vracet se do Údolí králů, poněvadž královský kult byl vykonáván v „Chrámech milionů let“, jež ležely v oblasti mezi Thébským pohořím a Nilem. Vchody do hrobek nebyly skryté, nýbrž otevřené na planinu (viz příloha č. 8). Strážci pohřebiště pravidelně kontrolovali vchody do hrobek, aby se přesvědčili, že pečetě na hrobkách jsou neporušené, a hlídali přístupovou cestu do Údolí králů. Všechna tato opatření však byla marná; některé hrobky byly vyloupeny a znesvěceny“.<sup>6)</sup>

Situace se stala velmi vážnou, když na některých místech byly vyloupeny téměř všechny hrobky a kněží museli přemístit těla četných faraonů (včetně Ramesse II.) do proslulé tajné skrýše v Dér el-Bahrí, ležícím v údolí jižně od chrámu. Potom bylo Údolí králů po mnohá staletí zapomenuto, až do doby Ptolemaiovců, kdy přišli první řečtí a římské „turisté“. Historik Diodórus Siculus, který přišel do Egypta v r. 57 př. Kr, napsal: „Jsou to prý hrobky starověkých vládců – jsou nádherné a potomci těchto králů nemají možnost vytvořit něco krásnějšího“.

#### 4.4. Chrám Karnaku

Chrám Karnaku jsou největším a nejkompexnějším příkladem náboženské architektury starověkého Egypta. V Karnaku jsou tři hlavní posvátné areály, tzv. posvátná místa, kde byly chrámy, zasvěcené starověkému místnímu bohu války Montovi, hlavnímu bohu Théb Amonovi a bohyni Mut. Mut spolu s manželem Amonem a synem Chonsuem tvořili thébskou triádu. Hlavní částí komplexu byl velký chrám Amonův, jehož stavba byla zahájena pravděpodobně v době Střední říše, ale v době vlády 18. dynastie dosáhl imponantních rozměrů. Téměř každý faraon chtěl chrám rozšířit nebo zdokonalit; někdy se přitom bouraly a opět přestavovaly dřívější stavby a budovy. Takto se architektura stavby stala neobyčejně složitou a zahrnovala čtyři nádvoří, deset pylonů, posvátné jezero a mnoho jiných budov.

V počátku vlády 18. dynastie se Théby staly hlavním městem Egypta. Amonovo jméno bylo spojováno se jménem boha Slunce Rea. Tomuto novému božstvu jménem Amon-Re bylo přisuzováno stvoření světa. V době Nové říše se stal Karnak největším a nejbohatším chrámovým komplexem v Egyptě. Amonův Velký chrám byl kdysi obklopen zdmi z nepálených cihel. Toto uzavřené území zahrnovalo posvátné jezero, mnoho menších chrámů a svatyní. Nejstarší částí komplexu je jeho východní část. Panovníci budovali stále nové vstupy do chrámového komplexu.

„Mezi druhým a třetím pylonem je umístěna Velká sloupová síň, nejznámější část chrámu. Síň začal budovat Setchi I. a dokončil ji Ramesse II. Masivní střechu podpírá 134 krásných sloupů. Za dalšími čtyřmi pylony je umístěna svatyně. Řada dalších pylonů a nádvoří je připojena z jihu. Na jednom z nádvoří bylo nalezeno 751 kamenných soch, stél a 17 000 bronzových sošek“.<sup>7)</sup>

K dalším významným stavbám v Karnaku patří chrám zasvěcený thébskému bohu Moncevovi. Zvláštní chrám byl postaven i Amonově manželce Mut a jejich synu Chonsuovi. Mutin chrám měl kdysi v držení 600 černých žulových sošek Sachmety, bohyně v podobě lvice.



**Obr. č. 2: Alej sfing, spojující Karnak s kanálem. Každá ze soch zobrazuje boha Amona jako lva s beraní hlavou, jemuž mezi předními tlapami stojí král.**

Komplex chrámů v Karnaku je vyobrazen v příloze č. 9.

## **5. EGYPTSKÉ UMĚNÍ**

Již v úvodu diplomové práce bylo zmíněno, že Egypťané byli výborní architekti a svá monumentální díla propracovávali do nejmenších detailů. V hrobkách se našla výzdoba, která je i v současné době, zejména v reliéfech a nástěnných malbách, naprosto nepřekonatelná. Výjimkou nebyla ani sochařská díla např. figurky tzv. „ušebti“ vyrobené z kamene, dřeva, keramiky, skla nebo bronzu, které se nechávaly v hrobce. Byly určeny k tomu, stejně jako zobrazení na malbách a v reliéfech, aby vykonávaly všechnu každodenní práci namísto zemřelého (orání, příprava jídla...).

Nyní bych se chtěla v krátkosti zastavit u některých, podle mne, pro práci na 1. stupni ZŠ nejvhodnějších příkladů z malířství a sochařství.

### **5.1. Malířství**

Počátek kresby v Egyptě nastal v okamžiku, kdy obyvatel nilského údolí začal žvýkat konec třtiny, aby si z ní udělal štětec a mohl na boky vázy načrtávat tvary.

„Plošné zobrazování bylo určeno spíše ke čtení než-li k dívání. Plošné reliéfy a písmena tvořily za prvních dynastií nerozlučnou jednotu. Vytváření obrazů bylo také postupně uzákoněno určitými pravidly, danými náboženským učením, ale i lidskou zkušeností. Všechno se muselo znázornit z nejtypičtějšího zorného úhlu. Portrét Hesira na dřevěných dveřích do jeho hrobky ukazuje, jak to vypadá při zpodobení lidského těla. Egypťští umělci se drželi pravidla, které jim dovolovalo do podoby lidského těla začlenit všechno, co považovali za důležité. Hlavu lze nejčastěji vidět z profilu, a proto ji umělec nakreslil ze strany. Oko viděné zřepředu umístil i do obličeje viděného ze strany. Horní

polovinu těla, ramena a hrudník lze nejlépe vidět zředu, protože pak vidíme, jak jsou paže upevněny k tělu. Paže a nohy v pohybu lze mnohem lépe vidět ze strany“.<sup>8)</sup> Toto je důvod, proč Egyptané vypadají na obrazech ploše a zkrouceně. Egyptští umělci si také stěží dovedli představit nohu viděnou zvnějšku. Dávali přednost čistému obrysu od palce nahoru. Proto jsou obě nohy viděny zvnitřku a vypadá to, jako by byly obě nohy levé. Záleží na tom, na kterou stranu je postava obrácena. Vysunuta je pravidelně noha vzdálenější od diváka. Osoba kráčející doleva mívá tedy vpředu pravou nohu, je-li však otočena doprava, vykračuje levou nohou.

„Každé dítě nakreslí lidskou hlavu z profilu a oko tak, jak je nejčastěji vidí, tj. zředu. A tohle je vůbec základ egyptského zobrazování skutečnosti, skládání těch nejnázornějších pohledů. U zvířat je to jednoduché – jsou to profily. U člověka je to těžší. Pro hlavu je charakteristický profil – tak lze člověka poznat nejlépe, dokazují to i siluety vystřihované z papíru. Ale pro postavu je to naopak šíře ramenou. Tělo a nohy lze sice nakreslit zředu, ale co potom s chodidly, kde zůstane jejich skutečná podoba? Ostatně když se tělo natočí tak, že v úrovni boků jsou už naznačeny ve tříčtvrtečním profilu i hýždě, dává to i lidské postavě ještě dokonalejší představu“.<sup>9)</sup> Z naivně dětského vidění se vyvinul promyšlený princip skladebného promítání, jemuž Egyptané zůstali už věrni. Byl to způsob, jehož se sami dopracovali, který dědili žáci od učitelů, generace za generací. Takto vyobrazený člověk byl pro ně opravdu celý.

Již za prvních dynastií se malba zmocnila stěny a na hliněné omítce s bělavým podkladem se už nesetkáváme jen s linií: ke slovu se dostal okr z pouště a běloba, která dává vyniknout obrysům provedeným sytou černí. Teprve na prvních nástěnných kompozicích z období Staré říše se k bílé a černé připojily červené a žluté okry, modré a zelené a daly vznik škále barev odstupňovaných do nejněžnějších a nejvybranějších tónů.

Neměl-li umělec po ruce vhodný podklad, volil místo nákladného kamene podklad z omítky z nilského bahna smíchaného s drobnými kousky slámy. Oproti tomu je výzdoba některých wésetských mastab a hrobů nejbohatších úředníků provedena na podkladě připraveném výhradně pro malovanou výzdobu. Na podklad se nanasla hrubá omítka, upravila se dřevěným hladítkem a pak se po ní roztíralo jakési vápenné mléko.

Na hotový podklad maloval umělec temperovými barvami. Pozadí bylo bělavé, někdy žluté nebo šedé, výjimečně namodralé, jak o tom svědčí některé hroby v Údolí králů z počátku období 19. dynastie. Stěny hrobek byly zdobeny reliéfy a nástěnnými malbami. V podstatě byly ve všech obdobích stejné. Ve Střední říši se začínají malovat válečné výjevy nebo se zobrazují domácí i divoká zvířata. Jsou tu i první pokusy o perspektivní zobrazení osob i prostoru, výjimečně se objevuje namalovaný stín.

Nástěnná výzdoba dosáhla svého vrcholu v období Nové říše. Nejen faraoni, ale i bohatší jedinci z lidových vrstev si mohli dopřát přepychovou výzdobu svých posmrtných příbytků. Právě v jejich hrobkách mohli umělci uplatnit svou fantazii i smysl pro krásu přírody i lidských postav a pro dobovou módu. „Reliéfy a nástěnné malby nám poskytují mimořádně živý obraz života Egyptanů před tisíci lety. Když se na ně díváme poprvé, budí v nás spíše zmatek. Je to tím, že egyptští umělci zobrazovali skutečný život zcela jinak než my. Snad je to dáno rozdílným účelem, jemuž jejich obrazy měly sloužit. Nezáleželo na kráse, nýbrž na úplnosti.“<sup>10)</sup> Umělci měli za úkol zachovat všechno tak jasně a celistvě, jak to jen bylo možné. Proto si nepořizovali skici podle živých předloh. Jejich metoda se vlastně podobala spíše práci kartografa nežli umělce. Můžeme to zpozorovat na obr. č. 3 Nebamunova zahrada, znázorňující zahradu s rybníčkem. „Tvary a charakter stromů lze nejlépe vystihnout z boku, tvar rybníčku zase shora. Nakreslili rybníček prostě tak,

jako bychom se na něj dívali shora, stromy vykreslili ze strany. A protože by ryby a ptáci byli shora sotva rozeznatelní, jsou zobrazeni z profilu“.<sup>11)</sup>



**Obr. č. 3: Nebamunova zahrada**

### **5.1.1. Technika**

Umělec pokrýval plochu vrstvou štuky z bílého vápna, ať byl podkladem malby kámen, muna (mazanice) nebo dřevo. Kresba se prováděla červenou barvou a někdy pak mistr poopravil tuto lehkou čáru sytě černou. „Čerň se vyráběla z kouře nebo uhlí - saze byly velmi nestálé a špatně držely na podkladě. Bílá se získávala z vápence nebo práškové sádry, žlutohnědá oranž z okrů. Čistou žlutí dával sírník arzenitý, zelené tóny malachit, modré

azurit, ty však brzy nahradila prášková sklovina. Červením dával sytost a živost pouze kysličník železa“.<sup>12)</sup>

Aby barva přilnula k podkladu, potřebovala pojítka (jakési lepidlo). Pojítka se vyrábělo z arabské gumy a vaječného bílku, do něhož se musela přilévat po malých dávkách voda. Barvy připravovali malíři v miskách z lastur. V pozdějších dobách se začalo používat k malbě včelího vosku.

Jako štětec sloužil rákos, který byl na jednom konci roztřepený. Pokud se spojil se stébly trávy zvané halfa a s jemným žebrovím palmových listů, dělaly se z něho kartáče, jimiž se roztírala barva po větších plochách. Výběr a umístění výzdoby se řídily téměř neměnnými zákony. „Reliéfní i malovaná výzdoba vyplňuje plochu ve vodorovných, nad sebou řazených pruzích nebo pásech, tzv. rejstřících, vzájemně oddělených linkou“.<sup>13)</sup>

### **5.1.2. Náměty**

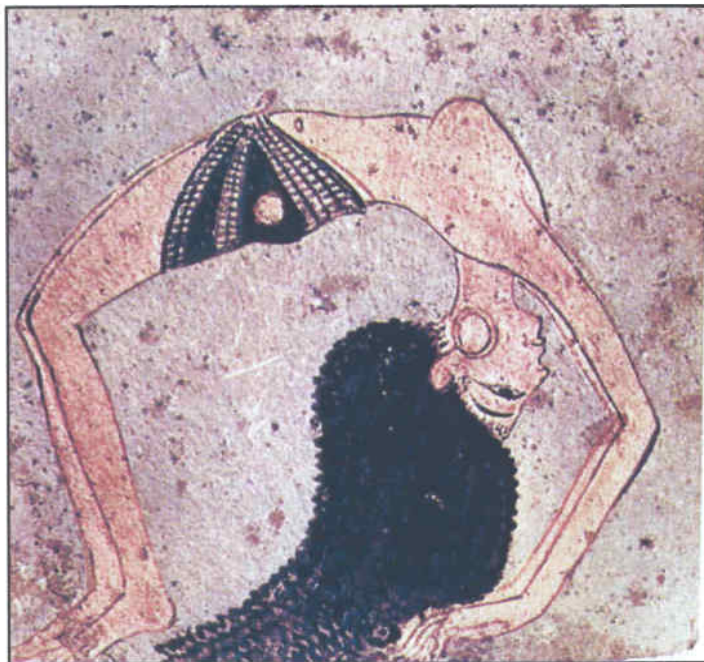
Malba sloužila především rituálním účelům a barevnost předepisovalo náboženství. Umělec maloval na stěny chrámů bohů, pohřebních kaplí a podzemních hrobek nekonečné kompozice, které na sebe navazovaly jako znaky egyptského hieroglyfického písma, bez mezer a bez rozdělovacích znamének. Náměty, seskupení i předepsaná gesta určovali kněží. Nejčastějším námětem výzdoby kaple mastaby nebo prostoru hrobky ve Staré říši byl lov zvířete v bažinaté krajině.

V období Nové říše se setkáváme s kompozicí, která se vymyká členění do rejstříků. Jde vždy o vítězný výjev s bitevní vřavou nebo rituálním lovem s velkým množstvím podrobností. Nadaný kreslíř dokázal zachytit tvary



a postoje, trysk koní, běh královských pomocníků a boj probodaných býků o život.

Na počátku vlády Ramessovců, před nástupem dvacáté dynastie začali umělci využívat náčrtků prováděných na úlomky vápence (ostraka). „Téměř všechny náčrtky na vápencových střepech pocházejí z Dér el-Medíny. Tyto první skici byly počátkem definitivní výzdoby. Jedná se například o akrobatickou tanečnici, která dělá „most“ a zametá zem svými dlouhými vlasy“.<sup>14)</sup>



**Obr. č. 4: Znamý ostrakon (malovaný keramický střep) s akrobatickou tanečnicí**

K vrcholům monumentální malby patří výzdoba hrobu první manželky Ramesse II., Nefertari. Na stěnách doplňuje kresbu plastická modelace bohů a bohyň, vyrobených ze sádry. Na konci Nové říše malířské umění pozvolna upadá.

## 5.2. Sochařství

Už od počátku Staré říše existují doklady o snaze zachytit podobu současníků ve volné, trojrozměrné soše. Nedá se však ještě hovořit o skutečných portrétech. Výsledkem bývalo jen připomenutí významné osoby. Přísně se tvářící postavy jsou zachyceny v nehybných postojích nebo sedící na trůnu a jejich pohled je upřen do neznáma. Zřejmá je stylistická podobnost mezi žánry malby a reliéfu se sochařským uměním. Jedinou výjimkou jsou hlavy postav, které vzhlížejí jakoby nahoru, aby viděly slunce. Sochy písařů se dívají dolů, aby viděly na papyrus, který mají rozvinutý na klíně.

Egyptský sloh obsahoval velice přísné zákony, které musely být každým umělcem dodržovány a od nejranějšího mládí si je museli všichni umělci osvojit. Např.: sedící sochy musely mít položeny ruce na kolenou, muži museli mít tmavší pleť než ženy, každý Bůh měl přesně určenou typickou podobu (Horus – Bůh slunce, musel být znázorněn buď jako sokol, nebo se sokolí hlavou). „Každý umělec musel rovněž vyrýt do kamene představu a symboly hieroglyfů. Když ovládl všechna pravidla, skončila tím jeho učňovská léta. Vůbec nezáleželo na umělcově originalitě. Za nejlepšího umělce byl pokládán ten, který sochy tesal tak, aby se co nejvíce podobaly památkám minulosti“.<sup>15)</sup>

Portrétní sochy z období 4. dynastie mají oči často inkrustované: bělmo z vápence, panenky z křišťálu a řasy z mědi. Nabývají tak životnosti. Nejstarší egyptské sochy jsou z polychromovaného vápence, z materiálů méně tvrdých než sochy z pozdějších období.

## **6. METODIKA**

Projekt byl vypracován na základě osnov pro ZŠ. Ve výuce byly použity encyklopedie a knihy: Baines, J., Málek, J.: Svět starého Egypta, 1. vydání Praha, Knižní klub k.s., 1996; Siliotti, A.: Egypt. Chrámy, bohové a lidé, 1. vydání Praha, 1994; Simon, P.: Starý Egypt, 1. vydání Bratislava, Matys, 2005; Kondeatis, CH.: Velký atlas světových dějin pro mládež, 1. vydání Praha, Kentaur Polygrafia, a.s., 1993. Projekt Egypt je určen pro žáky 5. tříd ZŠ. Je rozpracován do dvou dnů v týdnu a vyučovací hodiny jsou přizpůsobeny a úzce souvisejí s tématem. Tento projekt je využitelný i pro jiné ročníky na 1. stupni ZŠ, ale je potřeba upravit jej pro danou třídu.

Pro práci jsou využity metody a formy práce charakteristické pro projektové vyučování, tzn. diskuse, formulace vlastních názorů, podněcování tvořivosti a fantazie, vyhledávání informací a spolupráce. Úkoly jsou přizpůsobeny tak, aby vtahovaly žáky do problematiky, prohlubovaly jejich znalosti a vyvolaly u nich celkový zájem o Egypt.

V projektu dochází k prolínání českého jazyka, matematiky, vlastivědy, dějepisu, zeměpisu, dramatické výchovy, výtvarné výchovy, pracovních činností a ekologické výchovy. Obsahuje hry, úkoly a pracovní listy. Uvedený projekt se doposud nepodařilo ověřit v praxi.

### **6.1. Projektové vyučování**

V některých státních školách se dosud realizuje ve značné míře od života odtržená autoritativní výuka. To se ovšem neslučuje s potřebami současné demokratické společnosti. Za jedno z možných řešení této situace ve

školách se považuje využití projektového vyučování. Projektové vyučování je spojeno například se jmény Viliam Herd Kilpatrick a John Deset, kteří na počátku 20. století reagovali na problémy tzv. „tradiční školy“. Tuto školu podrobili kritice a navrhli uspořádání učiva do projektů, které jsou jednou z nejpřirozenějších forem výuky.

### **Smysl projektového vyučování je v:**

- orientaci na potřeby žáka
- orientaci na překonávání každodenních životních situací žáka
- interdisciplinaritu při řešení komplexních učebních úloh
- samostatnou orientaci žáka při plánování, realizaci a hodnocení učebních procesů
- orientaci na produkt
- kolektivní realizaci
- společenskou relevantnost

### **Struktura projektového vyučování**

#### 1. Hlavní cíl

Projektové vyučování se orientuje na žáka, nikoli na učitele nebo na obsah učení. Žák se má učit na základě svých zájmů a potřeb nejen pro zkoušku, budoucnost, radost učitelů a rodičů, nebo aby zaujal ve třídě dobré místo. Respektování osobnosti dítěte zde znamená pomáhat mu posilovat zdravé sebevědomí, provokovat jeho zájmy a zvědavost, povzbuzovat ke stále lepším výkonům, podněcovat jeho všestranné aktivity.

#### 2. Způsob postupu

Projektové vyučování přirozeně vyplývá ze situace, která ve třídě převládá. V popředí nejsou fixní učební cíle, nýbrž učební proces sám, do

kterého mohou žáci zasahovat. Žáci se však přitom účastní nejen tvorby vyučovacího procesu, ale také života školy a společnosti.

### 3. Metodické komponenty

Řešení komplexních úloh projektového vyučování vyžaduje přemýšlivou a organizovanou činnost, která probíhá v jednotlivých fázích (komponentách).

1. Záměr
2. Plánování obsahu a organizace práce
3. Provedení
4. Hodnocení

### **Přednosti projektového vyučování**

#### a) Všestranné učení

Vedle jednostranného rozvoje žákova intelektu se při projektu oslovují také např. sociální, motorické, emocionální a jiné stránky jeho osobnosti. Žák se tak účastní jako celá osobnost „s hlavou, srdcem a rukama“. Neučí se pouze memorovat obsah „nějaké látky“ kvůli zkoušce, ale má možnost poznávat samotný život, protože všechno, co se žáci ve škole učí, má logicky vycházet z potřeb života a znovu se do něj vracet.

V projektovém vyučování se usiluje o všestranné využití duševní a tělesné práce. Učební cíle se tu netýkají pouze dílčích struktur intelektu, které jsou podstatné pro ukládání vědomostí a cvičení dovedností. Vztahují se na celou osobnost, jsou psychologicky mimořádně heterogenní, což ale znamená, že při jejich dosahování musí být daleko více přihlíženo k rozmanitým podmínkám.

#### b) Kreativní a bádající učení

Možnost ke kreativnímu, bádajícímu učení je ve všech fázích projektové činnosti, například při stanovení cíle, plánování a konečně při posuzování (hodnocení) pracovních postupů a výsledků.

Přirozeně se od žáků neočekávají skutečná vědecká odhalení nebo umělecká tvorba zvláštního významu, ale usiluje se o rozvoj jejich osobní kultury. Projektové vyučování má rozvíjet vlastní názory a dosavadní schopnosti a dovednosti žáků.

#### c) Kooperativní formy práce

Projektové vyučování potřebuje využívat ve všech fázích průběhu kooperativní pracovní formy, například skupinovou práci, práci ve dvojicích, diskusi ve třídě atd.

#### d) Interdisciplinarita

Projektové vyučování „integruje“ vědomosti a dovednosti z různých oborů. Dává možnost hledat a nacházet důležité vazby a souvislosti, které jsou podmínkou správného a zodpovědného řešení problému. Navíc pro naplnění cíle projektu je často důležité mít a uplatnit poznatky z více různých oborů.

Interdisciplinarita je žádoucí z důvodu získávání vědomostí a dovedností důležitých pro život. Odborné znalosti se často přijímají povrchně a brzy se zapomínají.

#### e) Kontakty s vnějším světem

Důležitou roli v projektovém vyučování hrají kontakty s vnější realitou, protože umožňují orientaci učení na lidské potřeby a život. Tyto kontakty se uskutečňují například při prohlídce výstav, interview s kolemjdoucími, rozhovorem s experty, při převzetí úkolů a závazků atd. Přinášejí kromě informací také lákavé a podnětné prožitky a příležitosti k osobnímu a sociálnímu učení.

## **Efekty, o které se usiluje**

### *Obsahově-kognitivní*

Trvalé vlastnictví vědomostí a dovedností, které jsou žáci schopni běžně využívat.

### *Funkčně-kognitivní*

Schopnost k samostatnému plánování a jednání, naučit se učit, schopnost flexibility, komplexního myšlení, uvědomování si problému, schopnost kritického a procesuálního myšlení, argumentace atd.

### *Sebekompetence*

Lepší sebereflexe, sebedůvěra, umění vyrovnat se s vnitřními konflikty a problémy, iniciativa.

### *Sociální kompetence*

Lepší vnímání druhých osob, schopnost kontaktu, pochopení pro druhé, schopnost zvládnout konflikty, schopnost kooperace, schopnost pracovat v týmu, umění jednat a prezentovat se.

### *Zlepšení školního klimatu*

Méně strachu a více radosti za školy a učení, dobré vztahy mezi žáky a učiteli, žáky navzájem.

## 6.2. Projekt

Typ projektu – dvoudenní

Věková skupina – 5. třída ZŠ

Integrované předměty – český jazyk, matematika, vlastivěda, dějepis, zeměpis, dramatická výchova, ekologická výchova, výtvarná výchova, pracovní činnosti

Organizace: hromadná, skupinová, samostatná

Cíl projektu: 1) Získat a prohloubit znalosti o Egyptě

2) Seznámit žáky se starověkou zemí, její historií a hlavními památkami

Výchovně vzdělávací cíl:

- 1) Podporovat u žáků kladný vztah k dějinám umění.
- 2) Rozvinout schopnost porozumět starověkým státům.
- 3) Vzbudit u žáků zájem o Egypt a jeho historii.
- 4) Seznámit žáky s dostupnou literaturou.
- 5) Upevnit schopnost komunikace a spolupráce mezi žáky.

### 6.2.1. Úvod projektu

Ještě, než začneme s projektem, je nutno seznámit žáky s tím, co se v dalších dnech bude dít a jaké pomůcky budou k tomu zapotřebí: stará prostěradla, provázky, krabice (na oblečení a na stavbu pyramidy), ostatní pomůcky zajistí vyučující.



Před zahájením projektu si vyučující předem připraví učebnu tak, aby byla vidět změna na první pohled. Třída se změní, na nástěnkách, tabuli i na lavicích budou obrázky, knihy a encyklopedie týkající se starověkého Egypta, které dětem napoví, že vyučování bude probíhat odlišným způsobem.

### 6.2.2. Průběh projektu – 1. den

V úvodu projektu vyučující seznámí žáky se základními informacemi: kde leží Egypt, kdo to byl faraon, co to je mumifikace, jak se lidé v Egyptě oblékali, co to je mastaba a pyramida.

Dětem ukážeme mapku. Řekneme jim základní informace:



- Egypt je území v poušti, kterým protéká Nil - druhá nejdelší řeka na světě.
- Nil má svého boha jménem HAPY – vypadá jako muž s vystouplým břichem.

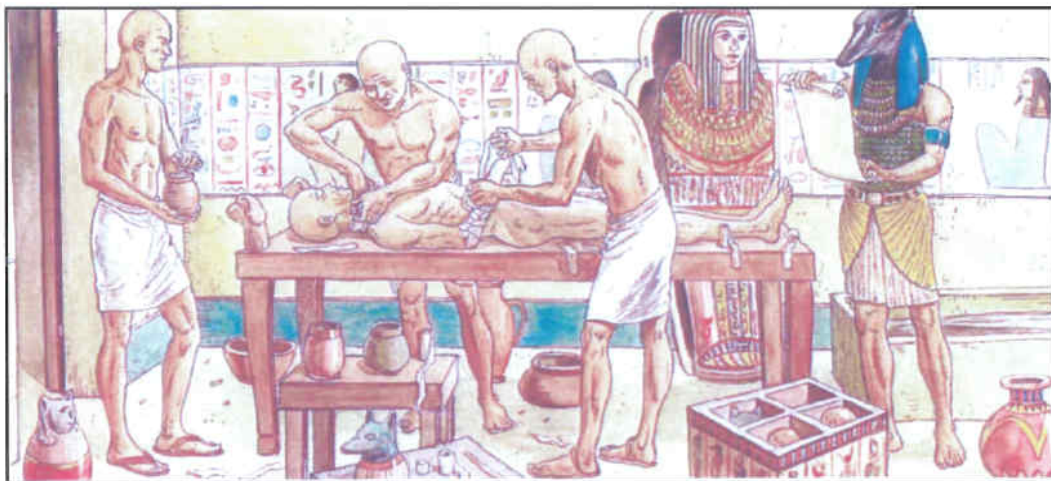


- Díky přítomnosti vody zde není tak horko, a to představuje vhodné podmínky pro rozvoj rostlinstva.
- Lidé od pradávna uctívají bohy a mají k nim respekt.
- V Egyptě kolem Nilu je úrodná půda, proto se tam rozvíjelo zemědělství. Rolníci pěstovali obiloviny, zeleninu a ovoce. Chovali dobytek (krávy, voly, ovce, kozy a prasata), drůbež (holuby, kachny i husy a slepice) a včely na med.
- Egypťané byli dobří rybáři. Ryby nahrazovaly maso, které chybělo na stole u chudých lidí.

- Rostlina, jež se stala symbolem Egypta faraonů, se jmenovala papyrus. Papyrus si zkusíme vyrobit.
- V Egyptě se peníze objevily až později. Do té doby bylo jedno zboží vyměňováno za druhé. Takovému obchodu se říká „směnný obchod“ (řemeslník dal podkovu někomu za zeleninu) = věc za věc.
- Starí Egyptané uctívali kočky. Kočky hubily myši, které žraly jejich cenné obilí. Měli dokonce kočičí bohyni, která se jmenovala Bastet, a zabítí kočky považovali za velice závažný přestupek. Pokud posla důležitá kočka, byla mumifikována – o mumifikaci se dozvíme za chvíličku.

### Mumifikace

- Egyptané věřili, že po smrti začíná nový život. Ovšem aby se zesnulý stal nesmrtelným, muselo si jeho tělo zachovat vzhled, který mělo za života.
- Pokud někdo udělal něco špatného, mumifikace se neprováděla (byl to trest, aby se zesnulý nedostal do posmrtného života).



- 1) Balzamovač nejdříve nosem zemřelého odstranil mozek. Potom vyňal játra, žaludek, střeva a plíce, které potom byly uloženy do kamenné pohřební schránky zvané kanopa.



Aby tělo lépe vyschlo, bylo vycpáno senem, pískem a houněmi. Poté balzamovač tělo postříkal natronem a nechal ho po dobu 40 dní schnout.

- 2) Po vyschnutí těla byl materiál zevnitř odstraněn a kůže byla zjemněna mazáním.
- 3) Tělo bylo obaleno do plátěných obvazů, pod ně byly umístěny talismany a šperky, které měly mrtvého ochraňovat v posmrtném životě. Někdy byla na obvazy dokonce namalována tvář.
- 4) Obličej byl pokryt maskou, která nesla podobu zesnulého. Masky faraonů byly ze zlata.
- 5) Nakonec bylo tělo pokryto květinami a palmovými listy a vloženo do sarkofágu. Sarkofágy měly tvar kvádrů a byly zhotoveny ze dřeva. Měly tvar lidského těla a zhotovovaly se z určitého druhu kartonu.

Zeptáme se dětí:

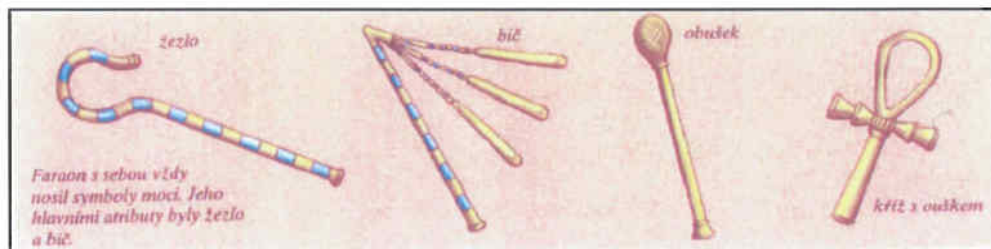
- Jak se jmenoval král všech Egyptů? (faraon)

### **Faraon**

- Byli považováni za lidi i bohy.
- Vystupovali jako synové boha Slunce Re a zároveň i vtělení boha se sokolí hlavou Hóra.
- Řídil se učením bohyně Maat – ta bývala představována jako okřídlená žena s hlavou ozdobenou peřím a symbolizovala pravdu a spravedlnost.



- Po smrti faraona se stal novým vládcem nejstarší syn a pokud faraon neměl syna, nahradil jej faraonův bratr.
- Když byl faraonův syn ještě příliš mladý, vykonávala regentství jeho matka, dokud se chlapec neujal vlády.
- Při korunovaci nového vládce předávali kněží jeho atributy: čelenku, bič, žezlo, kříž s ouškem a různé koruny.



- Faraon nikdy nevycházel bez pokrývky hlavy. Možností měl několik a obměňoval je podle příležitosti.



- Faraon měl zvláštní oblečení: nosil skládanou suknicí, kterou přidržel široký pás, na němž byl zavěšený ocas divokého býka, symbol síly, na hlavě nosil *nemes*, pruhovanou pokrývku hlavy modré a zlaté barvy, což byly také barvy královské moci.
- Faraon se holil stejně jako všichni Egypťané. Ale stejně jako bohové také on musel nosit vousy, proto si připevňoval falešné. Také ženy, které byly faraony, nosily falešné vousy.
- Každý Egypťan byl povinen dávat faraonovi část plodů své práce formou daní.
- Jaké byly jeho úkoly? Aby mezi lidmi zavedl mír a spravedlnost. Musel tedy chránit Egypťany před nepřáteli. Každý rok přinášel oběti bohovi Nilu Hapymu, aby úroda byla dostačující. Pokud úroda nebyla

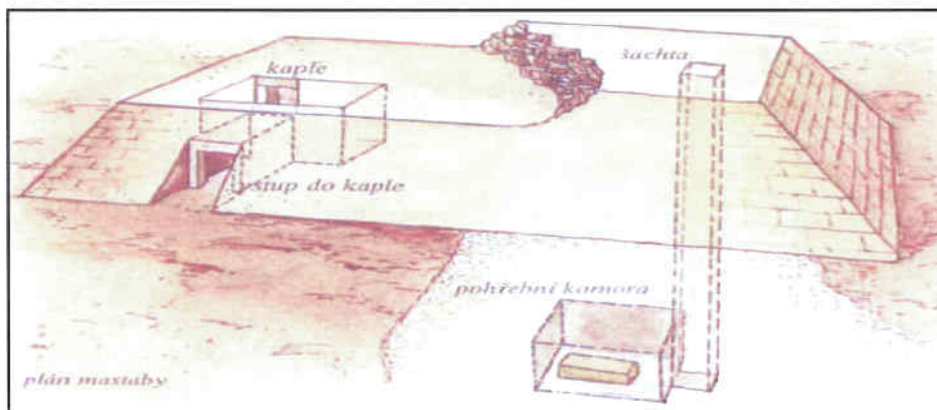
dostačující, faraon nechal otevřít své zásobárny potravin, aby mohly být rozděny lidem.

- Měl silnou armádu, silnou státní správu.
- Žil v paláci a mohl mít více manželek.
- Jedním z nejznámějších faraonů byl Tutanchamon.



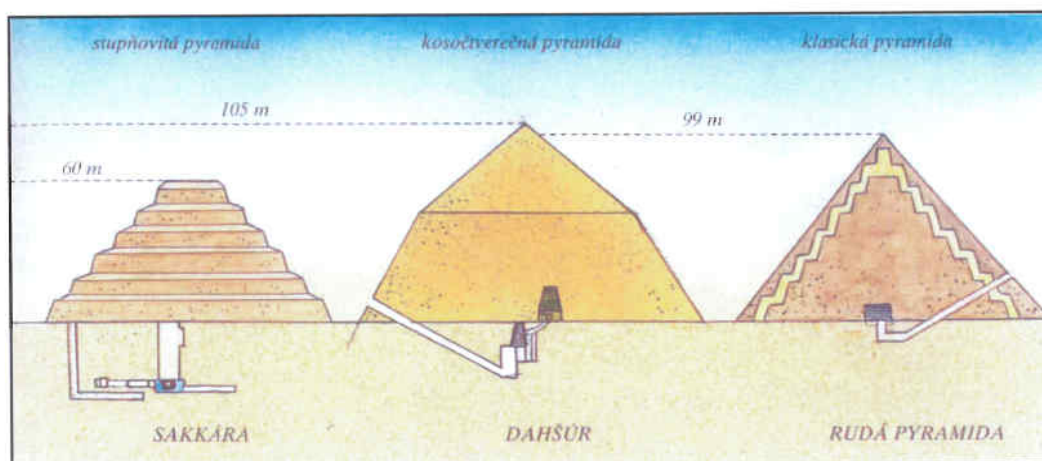
### Mastaba

- Hroby prvních faraonů.
- Stavby z nepálených cihel, které byly budovány nad pohřební komoru, ve které byla schránka s tělem faraona.



## Pyramida

- Pyramidy jsou vlastně starověké hrobky, které vystavěli staří Egypťané jako poctu svým faraonům.
- Je to hrobka, kam byli ukládány sarkofágy zemřelých faraonů.
- Pyramida se stavěla po jednotlivých stupních. Když už byla vysoká, byla vystavěna rampa, po které byly vytaženy kameny ve tvaru kvádrů potřebné pro stavbu dalšího stupně. Každý kámen vážil asi 2,5 tuny, což je více, než váží velké auto.





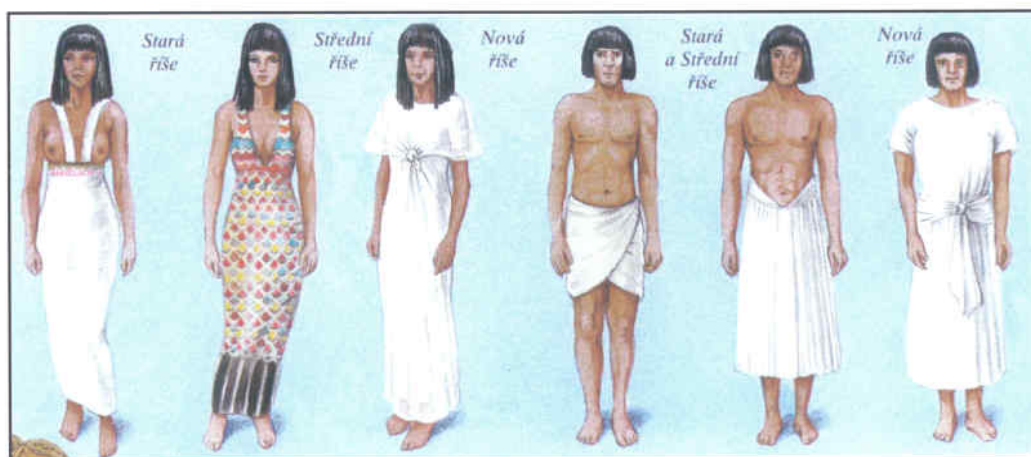
- Pyramidy nahradily mastaby.
- Existuje přibližně 90 pyramid. Mnoho z nich je opravdu velkolepých a přitahují v dnešní době pozornost turistů.
- Jsou nejznámějšími stavbami v Egyptě (jeden z největších divů světa).
- Na stavbě pyramidy se podílelo nejméně 4000 mistrů a 1000 dělníků. Zapláceno dostávali látkami a potravinami, jako byly například česnek nebo ředkvičky. Vnitřek pyramid byl vyroben z měkkého kamene z blízkého okolí, ale venkovní stranu tvořil tvrdý kámen, který byl přepravován v lodích přes Nil. Některé kvádry vážily až 50 tun.



### **Jak se Egyptané oblékali?**

- Čím bohatší Egyptan, tím nosil hezčí šaty a více šperků.
- Muži si obvykle oblékali roušku, kterou jim v pase přidržovala buď obyčejná šňůra nebo krásný pás (podle toho, zda byl bohatý nebo chudý); ženy nosily velmi úzké šaty, na ramenou přidržované tenkými ramínky.
- Slavnostní oděv se vyznačoval jemnou, téměř průhlednou látkou a elegancí záhybů.
- Staří Egyptané se obouvali jen doma. Venku chodili většinou bosí. Sandály z papyru nebo rákosu měli buď uvázané u pasu, nebo jim je nosil sluha.

- Ženy se vykouply, po koupeli si muži i ženy natírali celé tělo olejem a navoněli se bylinnými výtažky;
- Muži se pečlivě holili a pravidelně si nechávali stříhat vlasy, ženy nosily účesy z dlouhých vlasů.



### Co to je OÁZA?

- Řekli jsme si, že Egypt je území v poušti. Poušť je místo, kde se vyskytuje pouze písek. Ale jediné zelené místo na poušti je oáza. Na těchto místech rostou palmy a vyskytuje se zde voda. Největší poušť v Egyptě je Sahara.



- V poušti existuje fata morgana. Když člověk putuje dlouhou dobu po poušti v obrovském horku, vidí věci, které jsou několik kilometrů daleko, přímo před sebou. Tento proces nastává díky tepelným vlnám, které se linou pouští.
- Beduíni ženou stáda dobytka od jedné oázy ke druhé = muži, kteří jsou zahaleni do jednoduchých šatů a na hlavě mají turban (omotaná látka kolem hlavy). Turban chrání jejich hlavu před slunečními paprsky.
- Vítr na poušti dokáže nafoukat písek na hromady, jimž se říká duny. Duny mohou dosahovat výšky až 150 metrů. Na porovnání si představíme Černou věž u nás v Českých Budějovicích, která měří pouze 72 metrů. Kdybychom dali dvě Černé věže na sebe, až takové výšky mohou dosahovat duny na poušti.



## Vlastní tvorba žáků

Po této teoretické části nastává vlastní tvorba žáků. Nejprve se z nás musí stát Egyptané – z prostěradel si žáci vyrobí oděvy (nezáleží na stylu, jakkoli si prostěradlo upraví na tělo).

Aby mezi Egyptany nepanovalo bezvládí, musí si zvolit faraona. Pro zvolení zařadí vyučující hru, která prokáže schopnosti a vzdělanost faraona. Žáci se v teoretické části dozvěděli, že faraon byl napůl bůh, nemůže se jím stát jen tak někdo – musí to být faraon vzdělaný a moudrý.

## Hra na faraona

### Postup:

Dáváme žákům příklady na násobení do dvojice. Ten, který řekne výsledek rychleji a správně, zůstává stát. Druhý se posadí. Takto pokračujeme do té doby, dokud nám nezůstanou poslední dva žáci. Poslední, který vyřešil příklad správně, se stává FARAONEM – prokázal nejlepší znalosti.

Po zvolení faraona rozdělíme třídu na 3 skupiny. Každá z nich představuje skupinu sochařů, malířů a architektů. Faraon každé skupině zadá práci – mají pracovat na výstavbě a výzdobě jeho hrobky. Jak je známo, již od útlého mládí faraona, se pro něj stavěla hrobka.

Zatímco architekti, malíři i sochaři pracují na zadaném úkolu, faraon si zhotoví královskou masku a vymyslí pro sebe jméno.

### Práce architektů

Architekti mají za úkol postavit hrobku. Pracovat budeme s kartonem. Při stavbě hrobky si architekti vyzkouší i způsob přepravy „kamenných kvádrů“ (kartonů). Kvádry musí za pomoci dřevěných špalíček nebo

plastových lahví přemístit z přední části třídy do zadní části. Třída musí být uspořádána tak, aby při přemísťování kvádrů jim nestálo nic v cestě. Po přemístění kamenných kvádrů se pokouší postavit pyramidu tak, aby byla pevná a nehrozilo zřícení.

### Práce malířů

Malíři mají za úkol hrobku vyzdobit. Práce spočívá v malování portrétů svého panovníka.

Pomůcky: čtvrtky formátu A3, vodové barvy či temperové barvy, štětec, kelímeček na vodu

### Práce sochařů

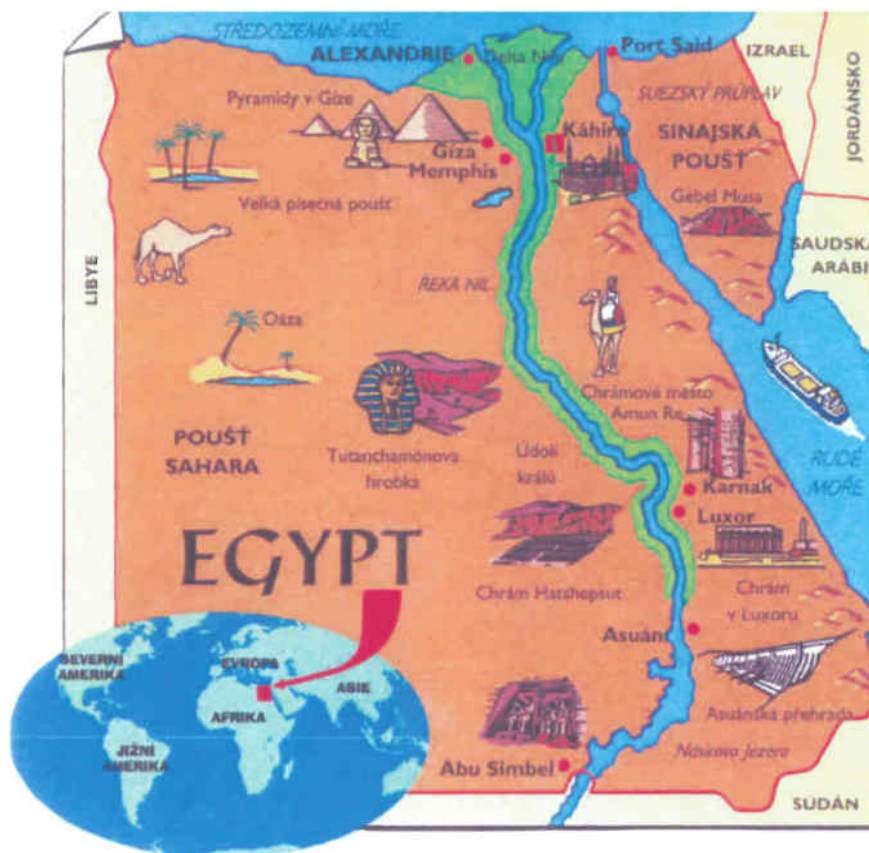
Sochaři pracují s hlinou nebo modelínou. Vyrábějí drobné předměty, které se uloží do faraonovy hrobky. Vyrábějí např. ušebti, náhrdelníky, nádoby, amulety. Žáci se mohou pokusit o podobiznu svého současného faraona. Předměty se umístí do hrobky.

Den zakončíme vyplňováním pracovních listů.

## Pracovní listy

1. V jakém světadíle leží Egypt?

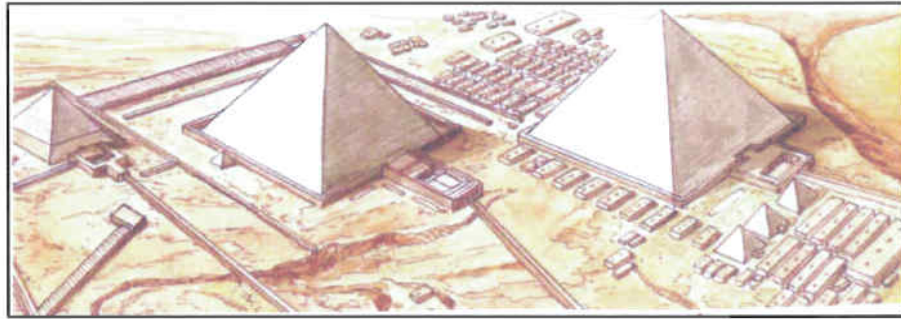
- a) Evropa
- b) Asie
- c) Afrika



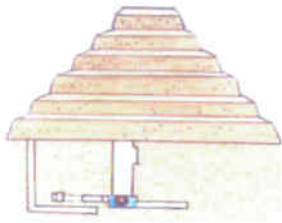
2. Egyptem protéká řeka \_\_\_\_\_ .

3. Pro Egypt jsou typické stavby, které byly využívány jako hrobky pro faraony a nazýváme je:

- a) hrobky
- b) pyramidy
- c) kopky



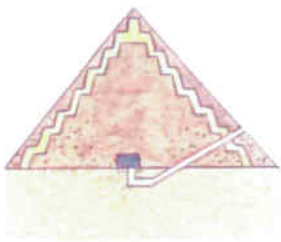
4. Jaké známe druhy pyramid?



\_\_\_\_\_



\_\_\_\_\_

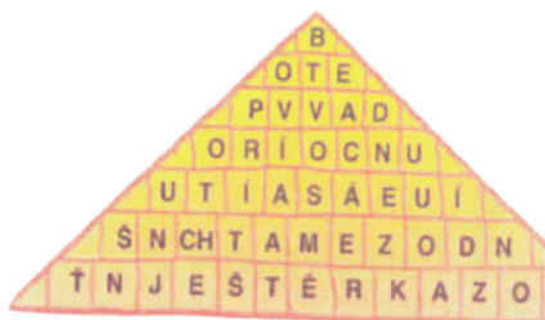


\_\_\_\_\_

5. Před pyramidami je známá socha, která se nazývá \_\_\_\_\_ a má za úkol pyramidu \_\_\_\_\_ .



6. a) Zaškrtněte slova: ještěrka, písek, poušť, štír, oáza, ovce, koza, beduín, duna.  
b) Zbyte vám 11 písmen, ze kterých sestavte jméno nejznámějšího faraona starého Egypta.



7. Napište obrázkovým písmem (hieroglyfy):

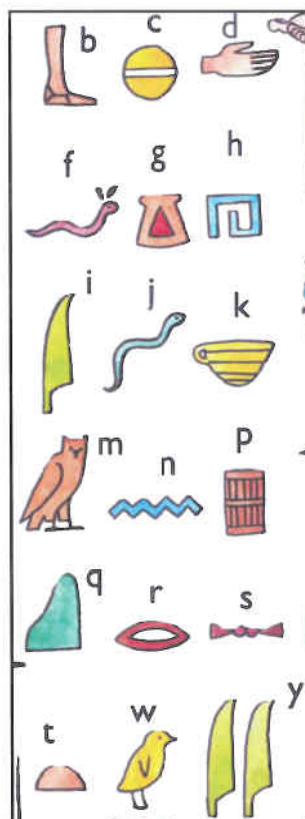
- 1 \_\_\_\_\_
- 30 \_\_\_\_\_
- 314 \_\_\_\_\_
- 100 \_\_\_\_\_
- 1 000 \_\_\_\_\_
- 100 000 \_\_\_\_\_



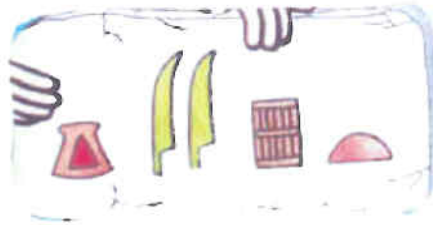
I	1	𐎠	100	𐎡	1 000
II	2	𐎠𐎠	200	𐎢	10 000
III	3	𐎠𐎠𐎠	300	𐎣	100 000
𐎤	10	𐎠𐎠𐎠𐎠	314	𐎥	1 000 000
𐎤𐎤	20				
𐎤𐎤𐎤	30				

8. Pokuste se napsat své křestní jméno podle abecedy obrázkovým písmem.  
(Staří Egypťané neměli symboly pro žádné samohlásky s výjimkou písmene I)

Jméno: \_\_\_\_\_

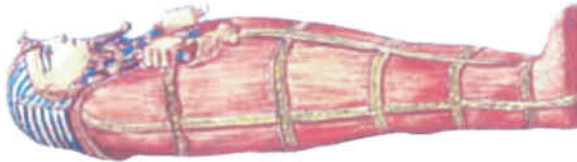


Dokážeš přijít na to, co je na obrázku napsáno? Pozor: chybí první písmeno (samohláska)



---

9. Rakev pro zemřelé faraony se nazývá:



---

10. Vnitřnosti zesnulých králů se ukládaly do:

- a) kanop
- b) uren
- c) chrámů



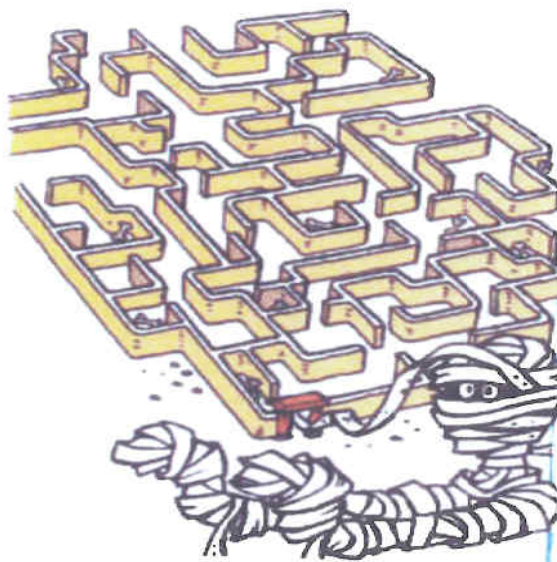


- Hathor žena s rohy na hlavě představovala spravedlnost a pravdu
- Maat bohyně lásky, radosti a hudby

12. Před uložením do sarkofágu bylo tělo vyčištěno, balzamováno a omotáno obinadly. Jak nazýváme tento proces:

- a) mumifikace
- b) konzervace
- c) destilace

13. Najdete cestu ven z bludiště, když vám v patách bude mumie?  
(Použijte červenou pastelku)



14. Chodby v pyramidě jsou uspořádány směrem

- a) nahoru
- b) dolu
- c) doleva
- d) doprava

, aby se po smrti faraon dostal k bohu \_\_\_\_\_ .

15.



Egyptští velbloudi jsou dromedáři a mají hrbů: \_\_\_\_\_

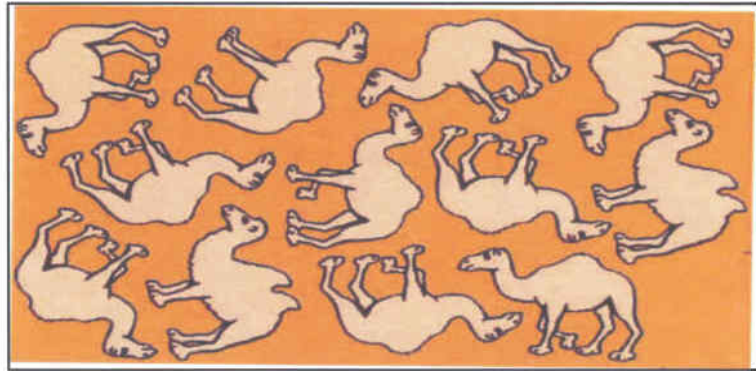


Asijské velbloudy mají hrbů: \_\_\_\_\_

Nakresli obrázek obou velbloudů!

Egyptský dromedár	Asijský velbloud

16. Podaří se ti zjistit, kolik je na obrázku egyptských velbloudů? Jeden jednohrbý velbloud se navíc od ostatních liší. Dokážeš najít čím?



17. Pyramida se stavěla po jednotlivých kamenných \_\_\_\_\_, které vážily asi \_\_\_\_\_ tuny.



18. Najdi 8 rozdílů mezi těmito dvěma sarkofágy a zakroužkuj je.



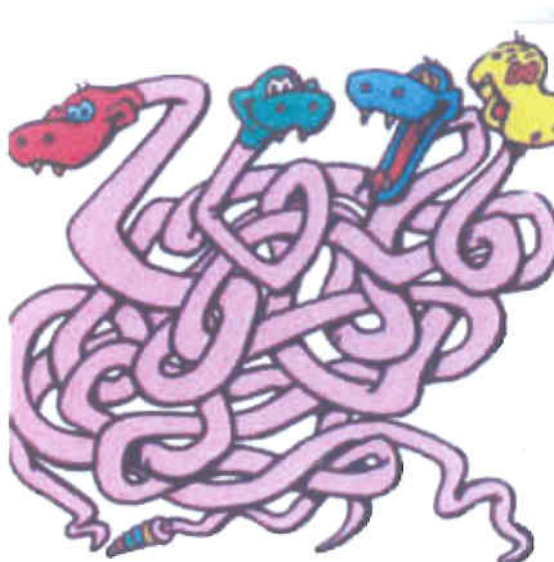
19. Egypťané uctívali:      a) kočky  
   b) psy  
   c) velbloudy,  
                 protože jim chránily jejich cenné obilí.

20. Kočičí bohyně se jmenovala B\_\_\_\_\_T. Důležité  
kočky se:

- a) vyhazovaly
- b) mumifikovaly



21. Dokážeš rozmotat toto klubko smotaných hadů a přijít na to, který z nich má na ocase chřestítko?





### 6.2.3. Průběh projektu – 2. den

Výuku začínáme v kostýmech Egyptanů. Úvodem se seznámíme, alespoň v krátkosti, s egyptským písmem. Pro žáky mám připravené nakopírované listy, na nichž jsou jednotlivé znaky a k nim přiřazena jednotlivá písmenka.



Důležité je také seznámit žáky s tím, na co se v dřívějších dobách v Egyptě psalo – např. na hliněné tabulky, úlomky vápence či na kousky dřeva pokryté sádkou a na papyrus.

## Papyrus

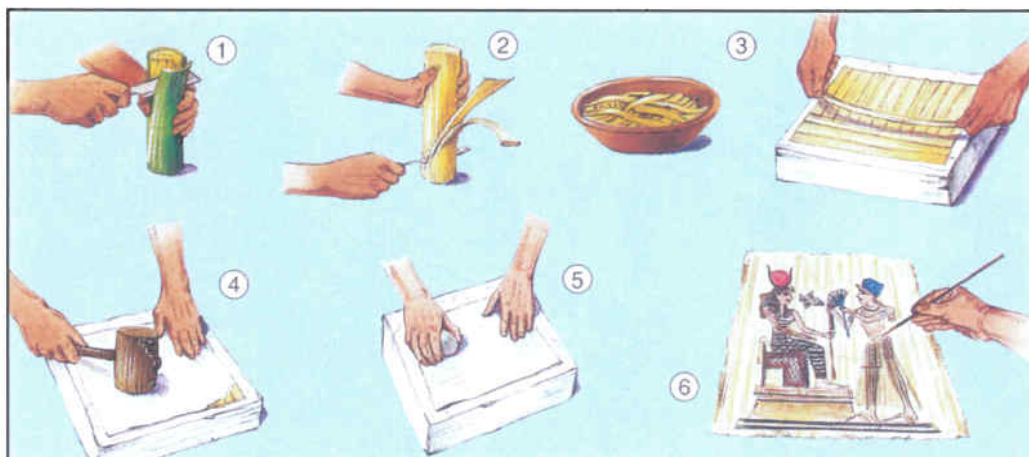
Papyrus dodnes roste v bažinatém prostředí. V deltě Nilu jej vyrůstá obrovské množství. Jeho trojhranné stonky jsou silné jako paže a dosahují výše tří až čtyř metrů. Na vrcholku má rostlina širokou korunu listů.

Když byly stonky dost vysoké, ale ještě pružné, začala jejich sklizeň. Dělníci odsekávali stonky, ale kořeny nechávali v bahně. Při práci museli dávat pozor na kobry, krokodýly a hrochy. Papyrus svazovali do otýpek, nakládali na voly a osly a odváželi.

V Egyptě nejsou ani dnes žádné lesy. Tehdy se dřevo dováželo, a proto se z něj stavěly jen velké lodi. Báry a loďky se tudíž vyráběly ze svazků papyru svázaných mezi sebou. Také lana a plachty se zhotovovaly z papyru.



Kůra stonku se oloupala a dřev se nařezala na jemné pruhy (1 a 2), které se ještě ztenčovaly pomocí paličky. Pak se namáčely do vody, aby změkly, a nakonec se poskládaly do ploché formy tak, aby jedna vrstva překrývala druhou v pravém úhlu (3). List se neustále namácel a vyklepával paličkou (4 a 5), takže míza rostliny pevně slepila všechny pruhy mezi sebou. Nakonec se list už nechal sušit a byl připraven k použití (6). Jednotlivé listy bývaly často ještě spojeny mezi sebou, takže tvořily svitek.



List papyru měl mnoho vlastností: byl jemný, dal se srolovat, aniž by se trhal, inkoust se na něm nerozpíjel a dlouho vydržel. Tyto nádherné listy však byly drahé, protože jejich výroba trvala dlouho. Písaři je tedy používali jen ke psaní důležitých listin. Dokonce po několika tisících letech byly nalezeny dokonale zachovalé svitky papyru.

Vzhledem k tomu, že je papyrus tak vzácný a neroste v České republice, zkusíme si výrobu ručního papíru. Žáci si tak zkusí obtížnost a náročnost výroby. Tato činnost spadá do ekologické výchovy – žáci jsou v dnešní době zvyklí vzít si již hotový papír a neví, co předchází tomu, než papír vznikne.

### **Výroba ručního papíru**

**Pomůcky:** starý papír například z kartónových krabic, balicí papír, hedvábný papír atd. (novinový papír je nevhodný), mísu na papírové těsto, mixér, stačí ruční, ponorný, dvě desky na lisování, nějakou savou látku, rozličné závaží, lisované rostlinky, obrázky z časopisů, barevné nitě a provázky nebo útržky papírků na ozdobu (není nutné)

Postup výroby ručního papíru:

- 1) Suchý starý papír natrháme na malé kousky, vložíme do mísy a zalijeme vodou. Papír necháme ve vodě měknout.



- 2) Rozmočený papír rozmixujeme i s vodou na kaši. Barva kaše závisí na použitém materiálu, ale dá se měnit přidáním jakékoliv rozpustné barvy. Papírové těsto můžeme taky oživit lístky květin, kousky nití nebo kousičky barevného papíru a obrázků z časopisů, ale tyto přísady vmícháme až do hotové hmoty.



- 3) Připravíme si podkladovou desku, na ni rozprostřeme savou látku a na látku položíme list čistého balicího papíru.
- 4) Papírovou hmotu lehce vymačkáme a na připravenou desku s látkou a papírem ji rozprostřeme ve vrstvě silné asi 3 mm. Papírové těsto můžeme rozprostřít rovnou do požadovaného tvaru a hotový papír potom nemusíme stříhat. S nepravidelnými okraji vypadá lépe.



- 5) Chceme-li náš papír nějak ozdobit, učiníme tak před zatížením. Na hmotu můžeme třeba ledabyle rozmístit barevné okvětní lístky nebo nitě a papírky. K ozdobení můžeme taky použít lisovanou rostlinku, čtyřlístek pro štěstí nebo nějak zajímavě stočený provázek.
- 6) Naši hmotu potom přikryjeme savým papírem, látkou a destičkou a rovnoměrně zatížíme závažím, například knihami, nádobou s vodou apod., takto lisujeme několik hodin.
- 7) Z vylisovaného papíru sejmeme závaží a sušíme třeba na topení. Nakonec vložíme hotový papír mezi dva čisté suché listy papíru a dosušíme žehličkou.



Každý žák si vyrobí svůj papír, na který si napíše pomocí hieroglyfů (každý žák má na lavici okopírované hieroglyfy). Výrobky vyzdobíme třídu.

Náš projekt zakončíme ztvárněním části učitelem přednesenou legendou o Isis a Osirisovi . Než žákům přečteme legendu, upozorníme je, aby pozorně poslouchali. Později budou výtvarně a dramaticky zpracovávat úsek legendy. Po přečtení legendy rozdělíme žáky do skupinek. Každá skupinka bude ztvárňovat jiný úsek legendy.

Pomůcky: čtvrtka A3, temperové barvy, vodové barvy, kelímek na vodu, štětce

### **Legenda o Isis a Osirisovi**

Syn Geba-Země a Nut-Nebe jménem Osiris se oženil se sestrou Isis a stal se faraónem v Egyptě. Tento spravedlivý král učil lidi obdělávat půdu a vyrábět chléb a víno. Egypt vzkvétal. Osirisův bratr bůh Seth však na něho velmi žárlil.

Když se Osiris vrátil z jedné dlouhé cesty, Seth a jeho spojenci uspořádali na faraonovu počest velkou oslavu. Během hostiny nechal Seth přinést nádhernou truhlici, kterou nechal udělat zvlášt' pro tuto příležitost. Věnuje ji prý tomu, kdo se dovnitř celý vejde. V okamžiku, kdy si Osiris lehl dovnitř, Seth přiklopil víko a přikázal hodit truhlici do Nilu.

Místo, aby se truhlice potopila do bahna řeky, plula po hladině a byla unášena proudem až do Středozemního moře. Isis se pustila do hledání svého manžela, aby ho mohla pohřbít s poctami náležejícími králi. Tělo našla v přístavu města Byblos. Seth, který se to dověděl, rychle znovu zaútočil. Zmocnil se těla svého bratra, rozsekal ho na kousky a ty nechal rozházet na mnoho míst. Isis, vedena láskou ke svému manželovi, všechny kousky shromáždila a s pomocí boha Anubise nechala Osirisovo tělo nabalzamovat. Ten znovu ožil, ale už nevládl na zemi, nýbrž v království mrtvých.

Seth, který tak získal po svém bratrovi vládu nad Egyptem, nevěděl, že Osiris a Isis mají syna Hora. Jeho matka ho ukryvala, dokud nedospěl, aby byl dost silný a mohl pomstít vraždu svého otce.

Horus požádal soud bohů, jemuž předsedal Re, aby mu potvrdili následnictví po otci. Bůh Thovt s hlavou ibise bránil Hora, ale Re se přiklonil na Sethovu stranu, protože mu v noci pomáhal bojovat s hadem Popisem. Isis chtěla ve prospěch syna zasáhnout, ale Seth jí v tom dlouho bránil. Isis však složitou lstí překonala jeho zákazy a podařilo se jí soud přesvědčit, že Horus je pravým následníkem trůnu. Ten se pak stal faraonem, jako byl jeho otec.

Ve třídě napneme šňůru na prádlo a pověsíme na ni obrázky seřazené tak, jak šly části legendy za sebou. Pokusíme se ve skupinkách legendu dramaticky ztvárnit. Každá skupinka žáků ztvárňuje ten úsek legendy, který výtvarně zpracovala.

## 7. ZÁVĚR

Jedním z největších problémů při sestavování mé diplomové práce bylo vybrat z poměrně velkého množství informací a údajů to nejpodstatnější. V tomto případě se jedná o první základní seznámení žáků s historií Egypta. Ze začátku jsem měla tendenci zahrnout do projektu větší množství dat a informací, ale postupně jsem zjišťovala, že je lépe žáky daným tématem zaujmout a podnítit v nich zvědavost. Základní informace, které žáci získají prostřednictvím uvedeného projektu budou prohlubovány a rozšiřovány učivem na 2. stupni ZŠ.

I pro mě osobně byla diplomová práce přínosem, a to především z hlediska získání nových informací a impulsů pro moji budoucí práci na škole. Veškeré poznatky načerpané v průběhu zpracovávání diplomové práce využiji pro výuku zejména v mezipředmětových vztazích.

Při shromažďování materiálů o Egyptě jsem postupně zjišťovala, kolik nádherných knižních publikací bylo o této problematice vydáno. Byla jsem nadšená například knihou „EGYPT – Chrámy, bohové a lidé“ od Alberta Siliottiho, která mě zaujala odbornými, dobře srozumitelnými texty doplněnými zajímavými ilustracemi.

Diplomovou práci lze brát i jako obecnou přípravu a návod na cestu do této země. V diplomové práci jsem se také pokusila zmapovat nejvýznamnější památky, které se dochovaly do současnosti. Svědectví, které se nám dochovalo ve formě chrámů, hrobek, soch atd. ožije tím, že si člověk představí jak zde probíhal život v dávné minulosti. Každý ví, že Egypt je země pyramid a kamenných hor. I když nám připadají vzdálené a záhadné, sdělují nám mnoho o svém osudu a zemi, kde byl život velmi důkladně zorganizován. Vyprávějí o králich, kteří donutili tisíce dělníků, aby nejprimitivnějšími prostředky budovali královské hrobky. Žádný jiný král nebo národ nevyvaložil takové náklady a nevyvinul takové úsilí na vytvoření pouhého pomníku.



Závěrem bych chtěla vyslovit přání, že snad i mně se někdy v budoucnu poštěstí a budu moci Egypt navštívit, poznat jeho současnost a představovat si přímo na místě samém, jak se zde žilo v dávné minulosti.

## **8. PŘEHLED POUŽITÝCH CITACÍ**

- 1) Pijoan, J.: Dějiny umění, 1. vydání Praha, Odeon, 1977, str. 60
- 2) Tyldesley, J.: Egypt – Znovunalezení ztracené civilizace, 1. vydání Praha, Euromedia Group k.s. – Knižní klub, 2006, str. 103
- 3) Baines, J., Málek, J.: Svět starého Egypta, 1. vydání Praha, Knižní klub k.s., 1996, str. 163
- 4) Siliotti, A.: Egypt – Chrámy, bohové a lidé, 1. vydání Praha, Rebo Productions, 1994, str. 273
- 5) Harrisová, G.: Starověký Egypt, 1. vydání Praha, Nakladatelský dům OP, spol. s r.o., 1996, str. 56
- 6) Siliotti, A.: Egypt – Chrámy, bohové a lidé, 1. vydání Praha, Rebo Productions, 1994, str. 184
- 7) Harrisová, G.: Starověký Egypt, 1. vydání Praha, Nakladatelský dům OP, spol. s r.o., 1996, str. 65
- 8) Gombrich, E. H.: Příběh umění, 2. vydání Praha, Mladá fronta, 1995, str. 61
- 9) Pijoan, J.: Dějiny umění, 1. vydání Praha, Odeon, 1977, str. 141
- 10) Gombrich, E. H.: Příběh umění, 2. vydání Praha, Mladá fronta, 1995, str. 61
- 11) Gombrich, E. H.: Příběh umění, 2. vydání Praha, Mladá fronta, 1995, str. 61
- 12) Pijoan, J.: Dějiny umění, 1. vydání Praha, Odeon, 1977, str. 116
- 13) Pijoan, J.: Dějiny umění, 1. vydání Praha, Odeon, 1977, str. 120
- 14) Pijoan, J.: Dějiny umění, 1. vydání Praha, Odeon, 1977, str. 144
- 15) Gombrich, E. H.: Příběh umění, 2. vydání Praha, Mladá fronta, 1995, str. 50

## 9. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

- 1) Baines, J., Málek, J.: Svět starého Egypta, 1. vydání Praha, Knižní klub k.s., 1996. ISBN 0-87196-334-5
- 2) Simon, P.: Starý Egypt, 1. vydání Bratislava, Matys, 2005. ISBN 80-89147-83-6
- 3) Gombrich, E. H.: Příběh umění, 2. vydání Praha, Mladá fronta, 1995. ISBN 80-204-0685-9
- 4) Siliotti, A.: Egypt – Chrámy, bohové a lidé, 1. vydání Praha, 1994.
- 5) Smolová, I., Vysoudil, M.: Středoškolský zeměpis v přehledu aneb co je potřeba znát k přijímací zkoušce na vysokou školu., 1. vydání Olomouc, Rubico, 2000. ISBN 80-85839-51-2
- 6) Strouhal, E.: Život starých Egyptanů, 3. vydání Praha, Studio SAGGA, 1994.
- 7) Harrisová, G.: Starověký Egypt, 1. vydání Nakladatelský dům OP, spol. s r.o., 1996. ISBN 80-85841-32-0
- 8) Vilímková, M., Forman, B.: Starověký Egypt, Praha, Mladá Fronta, 1977.
- 9) Tyldesley, J.: Egypt – Znovunalezení ztracené civilizace, 1. vydání Praha, Euromedia Group k.s. – Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1670-1
- 10) Oliphantová, M.: Atlas starověkého světa – Po stopách významných civilizací starověku, 1. vydání Bratislava, GEMINI spol. s r.o., 1993. ISBN 80-7161-052-6
- 11) Perring, S., Perring, D.: Starověké stavby včera a dnes, 1. vydání Praha, Fortuna Print, 1999. ISBN 80-86144-37-2
- 12) Roeselová, V.: Techniky ve výtvarné výchově, 1. vydání Praha, Satan, 1996. ISBN 80-7290-057-7
- 13) Smith, R.: Encyklopedie výtvarných technik a materiálů, 1. vydání Praha, Slovart, 2000. ISBN 80-7209-245-6

- 14) Černá, M.: Dějiny výtvarného umění, 1. vydání Praha, IDEA SERVIS, 1996. ISBN 80-85970-41-4
- 15) Hickson, A.: Dramatické a akční hry ve výchově, sociální práci a klinické praxi, 1. vydání Praha, Portál, 2000. ISBN 80-7178-387-0
- 16) La mserová, J., Preissová, R.: Výtvarné vyjadřování. Práce s barvou ve výtvarné výchově na základní škole, 1. vydání Praha, SPN, 1987.
- 17) Beierová, B., Drexhageová, R. a kol.: Kronika lidstva, 7. vydání Praha, Fortuna Print, 2003. ISBN 80-7321-068-1
- 18) Albanese, M. A., Bourbon, F.: Zaniklé civilizace. Světy, které objevila archeologie, 2. rozšířené vydání Dobřejovice, Rebo Productions CZ, 2005. ISBN 80-7234-464-1
- 19) Gahlin, L.: Egypt. Bohové, mýty a náboženství, 1. vydání Dobřejovice, Rebo Productions CZ, 2001. ISBN 80-7234186-3
- 20) Tyldesley, J.: Nefertiti, 1. vydání Praha, DOMINO, 2000. ISBN 80-86128-74-1
- 21) Goném, M. Z.: Ztracená pyramida, 1. vydání Praha, Mladá fronta, 1963.
- 22) Foss, M.: Hledání Kleopatry, 1. vydání Praha, Copyright, 1999. ISBN 80-240-0402
- 23) Fagan, B. M.: Sedmdesát velkých záhad, 1. vydání Praha, Slováry s.r.o., 2005. ISBN 80-7209-713
- 24) Šamšula, P., Adamec, J.: Průvodce výtvarným uměním I., 1. vydání Praha, Práce, 1994. ISBN 80-208-0380-7
- 25) Debicki, J., Favre, J. F., Grünwald, D., Pimentel, A. P.: Dějiny umění, 1. vydání, Argo, 2001. ISBN 80-7203-076-0
- 26) Kondeatis, CH.: Velký atlas světových dějin pro mládež, 1. vydání Praha, Kentaur Polygrafia, a.s., 1993. ISBN 0-85170-340-3
- 27) Kol. autorů: Státy světa, 2. vydání Praha, Fragment, 2002. ISBN 80-7200-669-X

## **10. SEZNAM PŘÍLOH**

Příloha č. 1: Mapa současného Egypta

Příloha č. 2: Mapa starověkého Egypta

Příloha č. 3: Fotodokumentace – Chufuova pyramida

Příloha č. 4: Průřez Chufuovou pyramidou

Příloha č. 5: Fotodokumentace – Sfinga v Gíze

Příloha č. 6: Typy pyramid a jejich stavba

Příloha č. 7: Čtyři kolosy znázorňující Ramesse II.

Příloha č. 8: Fotodokumentace – Vchody do hrobek v Údolí králů

Příloha č. 9: Komplex chrámů v Karnaku





**Příloha č. 3**





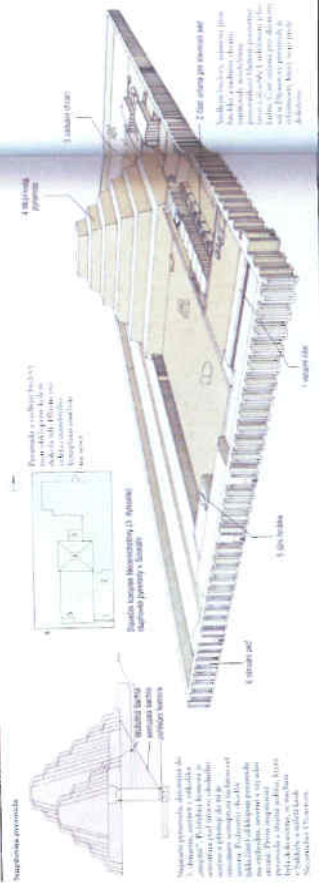


**Příloha č. 5**



## Typy pyramid a jejich stavba

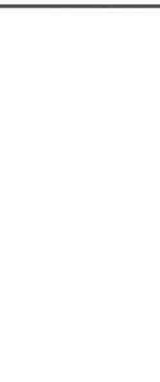
Mezičty 2600 a 600 př. n. l. je období přeměny pyramid v stavby s více věžemi a plošnými pyramidami. Nejznámější a největší je Cheopsova pyramida v Gize. Její stavba byla dokončena v 25. století př. n. l. Její stavba byla dokončena v 25. století př. n. l. Její stavba byla dokončena v 25. století př. n. l.



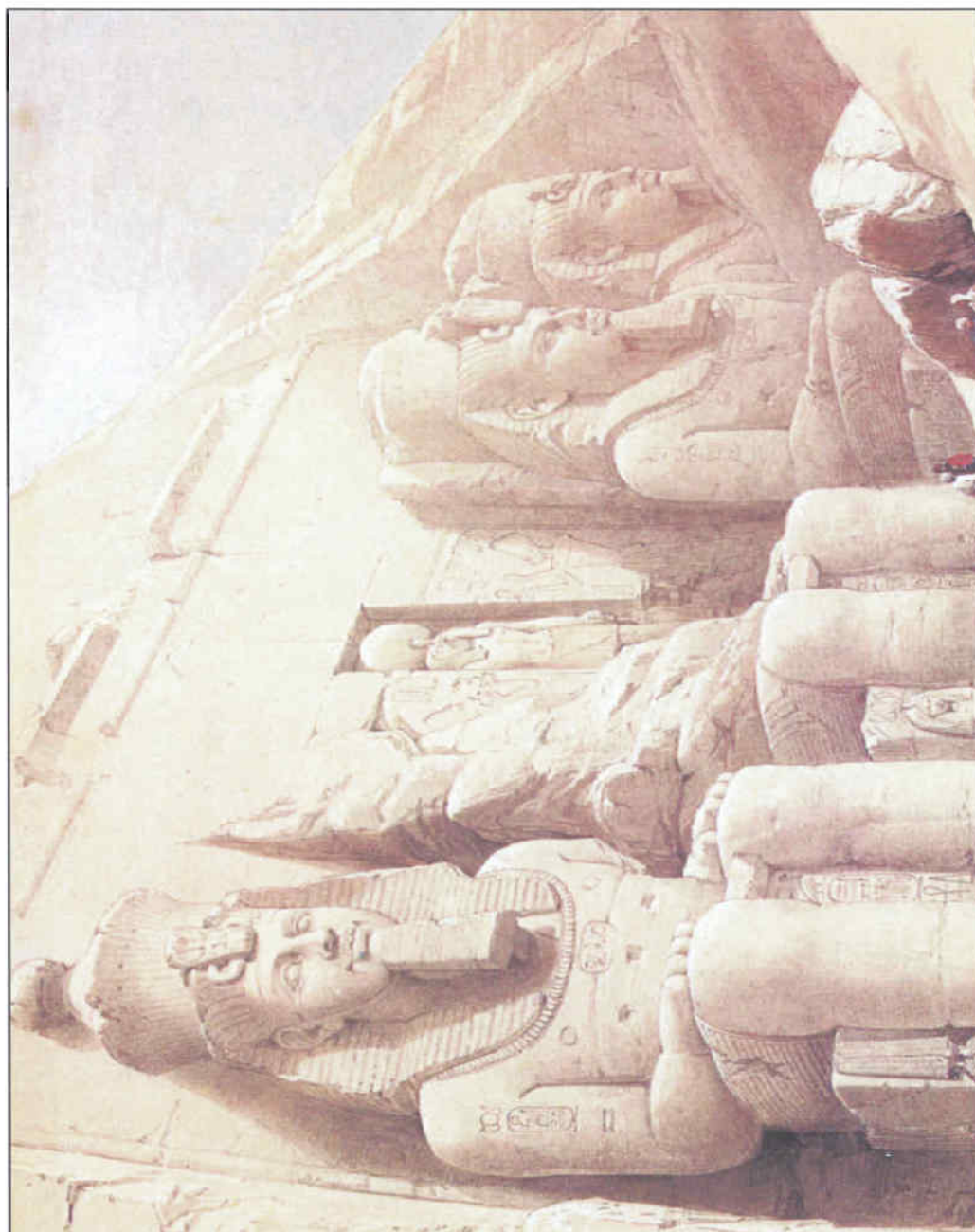
Vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora  
vnitřní komora



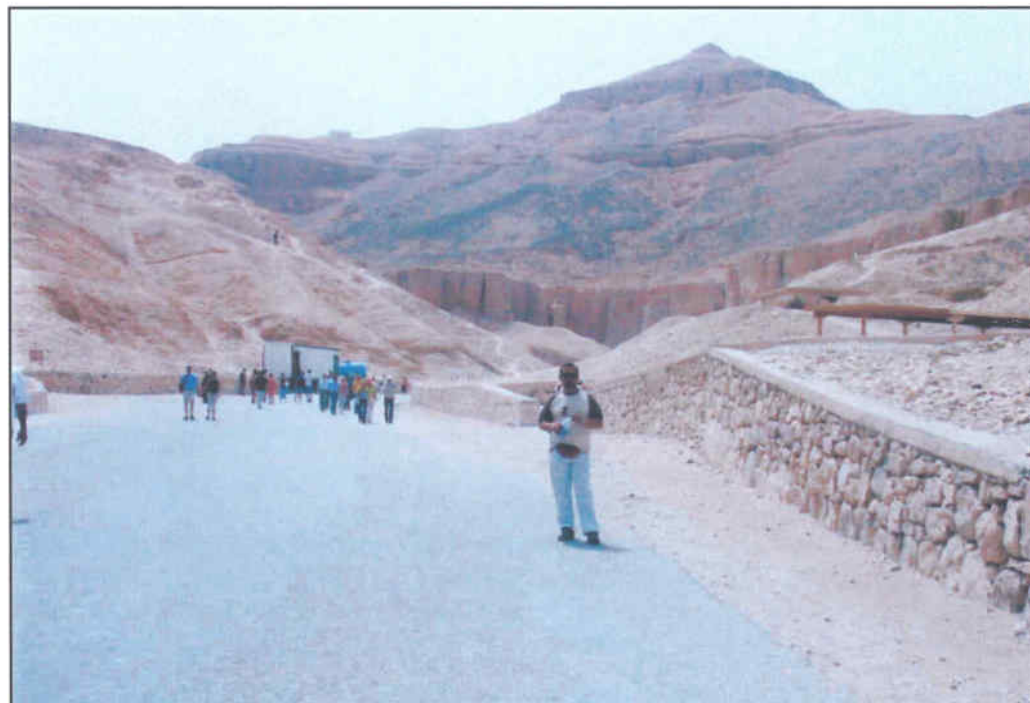
Mezičty 2600 a 600 př. n. l. je období přeměny pyramid v stavby s více věžemi a plošnými pyramidami. Nejznámější a největší je Cheopsova pyramida v Gize. Její stavba byla dokončena v 25. století př. n. l. Její stavba byla dokončena v 25. století př. n. l. Její stavba byla dokončena v 25. století př. n. l.



**Příloha č. 7**



**Příloha č. 8**



## Příloha č. 9



### THEBY, SLÁVA AMONOVA

Starověký Veselí, město Ikaru město, Svatyně Novej Isis, které Keferev nagešvali, 'Novecizničtích', Avale boha, K jóno středě byl v Karnaku posaven nepřehledně ze všech straně, Ipet-sut... Největší obohnaný byly... za po sestavit mělet se každý jímom stouží zanechat svou stopu zveřejněním a zveřejněním článků.

Každoročně během 'Nádherné slavnosti Opet' plula povodňová voda boha Amona dole po Nílu a navštívila chrám v Luxoru, známý jako Ipet-resepet, neboli 'Přítel harem'. Tímto způsobem odhalí byli své manželství s královnou, čímž zajistí božský původ královně a její oživení.

#### KOMPLEX CHRÁMŮ V KARNAKU

- CHRAM MIT
- CHRAM CHEMUSIA
- CHRAM AMON-REA
- CHRAM NECHEBETIA
- Ipet-sut
- Hypostyllová sála
- II. pylon
- III. pylon
- Povodňové jezero
- Obelisky
- Jedinec obelisk na východě
- Přisavení baron pro povodňové slávy
- I. Pylon Nechbetia